

ישמח ישראל

המבואר

מאמור מספה"ק ישמח ישראל
על פרשת השבוע
בתוספת ביאור והערות

בלק

תוכן העניינים

מבוא.....ז

ישמח ישראל.....ט

הביאור.....יב

תמצית המאמר.....כד

הוראה למעשה בעבודת ה'.....כו

בינת המאמר.....כז

אמרות ופנינים יקרים.....לו

כס"ד

בלק תשפ"ה

גליון רל

שנה ה

..~::~~::~~::..

התודה והברכה לכל המסייעים בהוצאת השיעור
ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלמה מן השמים

..~::~~::~~::..

לתשומת לב הלומדים היקרים והנכבדים.
שגיאות מי יבין, היות וקונטרסים אלו יוצאים לעת
עתה בלחץ של זמן, ואין מספיק שעת הכושר להגיה
את הקונטרס כמו שצריך, לכן אנו מודעים בזה שכל
הקונטרס אינו מוגה, והוי דן את כל האדם לכף זכות.
כמו כן נשמח מאד לקבל הערות והארות לתיקונים
הוספות והשמטות וכל המצטרך

..~::~~::~~::..

על פי הלכה אסור לעיין בגליון בעת **אמירת קדיש**
(מ"ב ס' נו סק"א), בעת **חזרת הש"ץ** (מ"ב ס' קכד
ס"ק יז-יח), בעת **קריאת התורה** (סימן קמו ס"ב),
בעת **שעוסק בתפילה או בברכה** (מ"ב ס' קצא
סק"ה).

..~::~~::~~::..

לרפואתה ולהחלמתה המהירה והשלמה
של האשה מרת שרה גולדא בת רחל לאה
בתושח"י.

..~::~~::~~::..

לתגובות והערות ולכל ענייני הגיליון

03-9146666

פקס: 03-6162226

אימייל: hayismachyisroel@gmail.com

כמו"כ להשתתפות בהוצאות הגיליונות הבאים נא
פנו בכתובות הנ"ל.

דברי רבינו ז"ע בענין לימוד דברי תורתו מתוך צוואתו הק'

...הנני מאמין באמונה שלימה כי מאהבת הקב"ה ומחסדו
הגדול אשר חושב מחשבות לעזרת כל הנשמות אשר
לא ידח ממנו נדח חלילה, ברחמי הרבים סבב כל
הסיבה הזאת אשר ישמעו אנשים אשר קטנם עבה
ממתי לקולי, ויבקשו תורה מפי נדכה ונכאה כמוני
אשר נפלות היא בעיני, למען אקיים מצות ושננתם
לבניך אלו התלמידים, למען אשר לא ימחה שמי חלילה
מישראל, ומדי זכרם בי יזכרנו לטובה למען להעלות
משאל תחתיה.

לזאת אבקש ואתחנן בבכי ובתחנונים מעת אוהבי ורעי,
אשר מסרתי נפשי עליהם, וכמעט רוב ימי חלדי הייתי
משרת להם לעסוק לטובתם בכל האפשרות, זכרו נא
לבקש רחמים על הדין נפשא עלובתא, ובכל עת אשר
תהיו פנוים מצרכים ותעסקו במילי דשמיא, תזכרו נא
גם אותי השפל והנדכה, אשר הייתי עמכם בצוותא חדא
שנים רבות, לבקש רחמים על נשמתו...

איך פועל כח המחשבה טובה של ישראל, והאם גם לאומות
העולם מועיל מחשבה טובה, והטעם בזה

ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא – מהו הכח והזכות
הגדול שיש לישראל

מהו התשובה הגדולה שעליה כותב הרמב"ם 'עד שיעיד עליו
יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל – וכי הקב"ה
וותרן הוא

כל זה ועוד יבארו במאמרו של רבינו זי"ע אודות הבקשה שביקש יעקב
אבינו ביקש שבשעת החטא לא יגע החטא בעצמיות ופנימיות לבכם של
ישראל, היינו בחלק יעקב אשר בקרב לבכם, ועל ידי זה יוכל לזכות כל
אחד מישראל בכל מדרגה שהוא עומד, יהיה איך שיהיה, יוכל לזכות
לתשובה, וזה הוא לא הביט און ביעקב, כי בחלק יעקב באמת אין שם
שום שמץ ופגם מחטא חלילה.

מזמור שבת וזריחה

ברגשי גיל ושמחה וברון שיר ושבה
הננו לשגר את מיטב הברכות והאיחולים
לידידנו היקר והנעלה בר אוריין רחים ומוקיר רבנן
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה מסור בל"ג לקדשי בית אלכסנדר

הרה"ח ר'

יעקב צבי גוטמן שליט"א

מפטרוני הקונטרס ביד רחבה ובנפש חפצה
לרגל שמחת נישואי הנכדה הכלה המהוללה תח'
בת לבנו הר"ר יהודה אריה הי"ו

עב"ג החתן היקר כליל המעלות
ה' ירחמיאל ישראל לנציצקי הי"ו
בת הר"ר חיים בונם שליט"א

למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

יה"ר שהזיווג יעלה יפה בקשר של קימא לבנין עדי עד
ויזכו לרוות רוב נחת מכל יו"ח בבריות ובשמחה
ותענוג מתוך אושר ועושר וכל טוב סלה

כעתירת
המערכת

פטרון החודש

נדבת ידידנו הנכבדים האחים חשובים

הרה"ח ר' ישעיה יעקב שליט"א הרה"ח ר' שלמה זלמן שליט"א
הרה"ח ר' אברהם דוד שליט"א הרה"ח ר' יצחק מרדכי שליט"א
שאהן

לעילוי נשמת הוריהם
הרה"ח ר' ירחמיאל ישראל יצחק ב"ר שלמה זלמן ז"ל
נלב"ע ו' ניסן ה'תשס"ט
וזוגתו מרת צירל ב"ר ישעיה יעקב ע"ה
נלב"ע כ' תמוז ה'תשע"ח
תנצ.ב.ה.

זכות האדרת דבריו הק' של רבינו הגדול מאורן של ישראל מרן בעל חספה"ק
ישמח ישראל וצוקללה"ה זיע"א, יעמוד לזכותו להצלחה בכל העניינים אבי"ר

קו "הכנה לשבת קודש"

עם המשפיע הגה"ח ר' יוסף צבי רכניצר שליט"א
כותב ועורך הקונטרס

0733-025-063

לעילוי נשמת

זקני
הרב הגאון ר' אברהם ב"ר פנחס
זצ"ל הי"ד
לייבטאג-וואקסמאן

ט"ז חג"צ ר' אליהו ב"ר שלמה לייבטאג
אב"ד ק"ק קלאסני שבגאליציה
בעל מחבר ספר תורת אליהו על מסכת פסחים

נעקה"ש י"ט תמוז תש"ד

ברועה נאמן לעדתי לא נטש אותם עד רגעיו האחרונים
עמם בצוותא עלה בסערה השמימה
ארץ אל תבסי דמו
שפך עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם
תרדוף באף ותשמידם מתחת שמי ד'

הונצח ע"י נכדו כותב ועורך הקניטרס
הרה"ג ר' יוסף צבי רכניצר שליט"א

מבוא

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוֹקֵינוּ עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ

לנשיאותו בשנת תרנ"ד חזר על מאמר זה כמה וכמה פעמים, ולפעמים גם הוסיף עליהם כיד ה' הטובה עליו, במיוחד בסעודת מלוה מלכה של פרשת כי תבוא באותה שנה, שהוסיף לבאר עפ"י את מאמר הכתוב 'וענית ואמרת'. בשבוע שלאחר מכן בשבת קודש פרשת נצבים שזה היה שלושה ימים קודם ראש השנה [שחל להיות אז ביום ב' וג' שלאחריו, ורובם הקדימו את נסיעתם לר"ה כבר משבת זו] בשולחן הטהור בסעודת דעתיקא קדישא שוב חזר והביא מדברי אביו רבינו הזקן זי"ע [שם דיבר יותר על החלק 'ותרועת מלך בו' על ענין אחוה וריעות, כאשר גיצי אש יוצאים מפה קדשו כשהוא מבאר באריכות מהיכן בא אחדות ואחוה וריעות לאדם על חברו, ומתוך כך עלה רבינו לטייל בדברי קבלה, והיו אז דבריו יותר בנחת], וכנראה שמתוך חרדת יום הדין ושברון לבו הנורא, התחיל להתנצל על שהוא מעיז לחזור על דברי אביו זי"ע, וכך אמר בפתיחת דבריו הק':

איך מלאתי לבי לאמור דבר משמו, כי מה אני לעומתו, דבעל השמועה היה קטנו עבה ממתני,

המאמר שלפנינו הוא אחד מיסודי היסודות בתורת החסידות בכלל ובתורת חסידות ווארקא אלכסנדר בפרט, והוא **"ההתבוננות בנקודה הפנימית של כל איש ישראל"**. המאמר נכתב בכתב יד קדשו של **"ק מן השרף רבינו הזקן זי"ע"**, אבל יסוד הדברים הם כפי מה שקיבל אותם האדה"ז בשם רבו הקדוש **הרבי הזקן מווארקא זי"ע**, שפירש את דבריי יעקב אביו 'בקהלם אל תחד כבוד' - שלא יגיע הפגם לנקודה הפנימית הנקרא 'חלק יעקב'. וכך כותב רבינו בעצמו במאמרו לי"ב אלול: **ואני שמעתי זאת מהרב הקדוש מאמשינוב זצללה"ה בשם כ"ק אביו רבינו [הזקן] הרב הקדוש מווארקא זי"ע** וכן מובא בישימח ישראל לסוכה אות כא. רבינו הזקן האריך מאד בענין המאמר הזה בכמה מקומות [כפי שכותב במאמרו לי"ב אלול "הנה דברנו כבר הרבה פעמים", וכותב שם שמאמרו שם הוא על יסוד המאמר שלפנינו].

חיבה יתירה נודעת למאמר הק' הזה אצל בנו הגדול מאורן של ישראל רבינו הישימח ישראל זי"ע [וכל רבוה"ק זי"ע], עד שבשנה הראשונה

בסוף המאמר הוספנו חלק ממאמרו של רבינו ליום י"ב אלול השייכים למאמרו כאן, כפי שהוא מציין לעיין שם, ולגודל נחיצות הבנת עומק וכוונת הדברים הוספנו לזה הקדמה וביאור, אף שאין כאן כל כך מקומו, וראוי לייחד לזה קונטרס מיוחד בדרכי התשובה על פי משנתו של רבינו זי"ע, ואי"ה עוד יהיה חזון למועד בס"ד.

כאמור עיקר תוכן המאמר הוא על הנקודה הפנימית של כל איש ישראל שאינו נפגם לעולם. ומתוך תוכן המאמר יצא רבינו לבאר רבות פעמים את ענין אחדות ואהבת רעים, והתחזקות הגדולה שצריך כל אחד לקחת מזה, וכך הוא כותב במאמרו לסוכות אות כא:

...וזהו שאנו אומרים בהושענות (אערוך שועי וכו') כלה מרשיעי לבל עוד תרשיעי, כידוע דרכו של היצה"ר להעציב את האדם כי אין בו שום חיות דקדושה, כדי שיאמר לנפשו נואש, ואנו מבקשים כלה מרשיעי, לבל עוד תרשיעי, כי לא די שהוא מחטיא אותי, רצונו גם להרשיע לי את החלק של 'עוד מעט', כדי לייאש אותי. ובאמת צריך האדם להתבונן בחסדי ה' שאין סוף ואין חקר שחושב תמיד מחשבות לבל ידח ממנו נדח. ומסיים שם כי **בזכות אמונה זו** [היינו בכח הנקודה הפנימית שבו] **זוכה להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו, אכ"ר.**

ואיני מגיע לקרסוליו, ואיך מלאתי לבי לאמור דברים שיצאו ממנו מעומקא דליבא, בוערים כגחלי אש, ואני אומר דבריו רק מהשפה ולחוף... אחר כך חזר והשיב ללבו הטהור ואמר עוד: **איתא במדרש הנעלם (זו"ח כ:)** **כשאדם מתחיל לילך בדרכי קונו הכל מסייעים אותו, שכינתא מסייעת לו, נשמתו מסייעת לו, מלאכי השרת מסייעין אותו, וכולם מכריזין לפניו ואומרים (משלי ד, יב) בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל, רבי נתן אומר, אף נשמתן של צדיקים מסייעין אותו, ואיתא (חרדים פרק ע) כאשר אדם עושה תשובה נתעבר בו נשמתן של צדיקים, ולתשובה שלימה אינו זוכה עד שנתעבר בו נשמת משה רבינו ע"ה... ואז התחיל לחזור על דברי אביו זי"ע מהמאמר שלפנינו. תוכן המאמר הוא לבאר את מאמר הכתוב 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל' איך אפשר לומר כן, הלא כל האומר הקב"ה וותרן... ונקודת המאמר היא: שיעקב אבינו ביקש שבשעת החטא לא יגע החטא בעצמיות ופנימיות לבבם של ישראל, היינו בחלק יעקב אשר בקרב לבבם, ועל ידי זה יוכל לזכות כל אחד מישראל בכל מדרגה שהוא עומד, יהיה איך שיהיה, יוכל לזכות לתשובה, וזה הוא לא הביט און ביעקב, כי בחלק יעקב באמת אין שם שום שמץ ופגם מחטא חלילה.**

ישמח ישראל

[מאמרו "ר צללה"ה ז"ע]

[א] לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל

ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו (כג, כא). ופירש רש"י ז"ל, לא הביט בעבירות שבהן. והפרשת דרכים (שער ד ד"ה ובזה יובן) הקשה הלא כל האומר הקב"ה ותן הוא יותרו חיינו (ב"ק ג), לכך פירש הוא באופן אחר.

אולם באמת דברי רש"י ז"ל לקוחים ממדרש חזית (שהש"ר ב, כב) על פסוק (שה"ש ב, ח) קול דודי הנה זה בא, אמרו ישראל למשה, האין אנו נגאלים, וכל מצרים מטונפת מעבודה זרה שלנו, ואת אומר קול דודי, אמר להם משה, הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בעבודה זרה שלכם, אלא מדלג על ההרים וגו', ואין הרים אלא עבודה זרה (הושע ד, יג), הרי דאף על חטא עבודה זרה ויתר הקב"ה. אלא האמת הוא כן, כאשר איש ישראל גונח וצועק מקירות לבו אל השי"ת, שירחם עליו להוציאו מרשת היצר הרע הרוצה להפילו לבאר שחת.

אולם להיות כי פועל אדם ישולם לו (איוב לד, יא), מהעונות שעשה נבראו מקטרגים ומזיקים רח"ל (אבות ד יא, זוה"ק ח"ב נט.), ואינם מניחים לו להכנס בשערי התשובה. אזי הקב"ה שהוא צופה ומביט בחדרי הלב, ובוחן כליות ולב (ירמיה יא, כ), כאשר הוא מביט לפנימיות לב איש הישראלי, אזי מיד נחשב לו כאילו עשה תשובה בפועל, כי

הכל חפצים ליראה (סליחות ליום א), היינו כי פנימיות לבבם ונפשם חושק לעלות אל מקור מחצבתה, וכמבואר ברמב"ם (גירושין ב, כ) גבי גט מעושה.

וזה הוא הפירוש 'לא הביט און ביעקב' היינו בתוך פנימיות לבבם של יעקב, 'ולא ראה עמל בישראל' היינו בפנימיות לבבם, 'ה' אלוקיו עמו' היינו כי פנימיות נשמתם הוא חלק אלוקי ממעל, מה שאין כן אומות העולם, אשר גם פנימיות לבבם הוא שחור, והיהפוך כושי עורו (ירמיה יג, כג), לכן אין מועיל תשובה לאומות העולם, כי תשובה הוא שישוב אל פנימיות לבבו, וזה הוא רק בישראל, שפנימיות לבבו וחלק יעקב אשר בקרבו הוא נקי מכל סיג ופגם.

כאשר הועיל זאת יעקב אבינו בתפילתו, באומרו (בראשית מט, ו) בסודם אל תבוא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי, ופירש רש"י ז"ל כשיקהל קרח את כל העדה וכו' אל יתייחד עמהם שמי, ולפי פשוטו דבר זה הוא מקושי ההבנה, מה הועיל בזה שלא נזכר שמו, והלא זיל קרי בי רב הוא שלי הוא בן יעקב. אלא הפירוש הוא, שביקש שבשעת החטא לא יגע החטא בעצמיות ופנימיות לבבם, היינו בחלק יעקב אשר בקרב לבבם, כי יעקב אבינו ע"ה הוא בריח התיכון היוצא מקצה אל הקצה בתוך כללות ישראל (זוה"ק ח"ב נא:), ועל זה היתה תפילתו,

שלא יגע החטא של ישראל, בחלק יעקב מעם ישראל. והקב"ה הקשיב לקול תפילתו, וכמאמרם ז"ל (סנהדרין מד.) אף על פי שחטא ישראל הוא, היינו שחלק יעקב אשר בקרבו לא חטא, ועל ידי זה יוכל לזכות כל אחד מישראל בכל מדרגה שהוא

עומד, יהיה איך שיהיה, יוכל לזכות לתשובה (עי' לקמן י"ב אלול).
וזה הוא לא הביט און ביעקב, כי בחלק יעקב באמת אין שם שום שמץ ופגם מחטא חלילה, וכנזכר לעיל. (כת"ק)

רבינו מציין לעיין במה שכתב להלן ב"ב אלול,
ואנו מביאים בזה את מה שייד לענינו כאן:

ואולם באמת הפירוש במדרש וברש"י ז"ל, דהנה מבואר דעיקר ענין התשובה היא העזיבה והחרטה והקבלה על להבא באמת, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שכוונתו באמת ובתמים שלא ישוב עוד לכסלה, וכל כך הוא מתמרמר ומתחרט ונבזה בעיניו ונמאס החטא, עד שאם נזדמן לפניו החטא הזה פעם אחרת לא יעשה אותו בשום אופן, ובזה הוא נחשב תיכף ברגע הזאת לבעל תשובה גמור לפני הבוחן כליות ולב אשר בוחן ובודק גנזי נסתרותיו, אשר מחשבתו באמת ובתמים, ומתנחם באמת על רוע וזדון לבו (עיין ברמב"ם תשובה ב, ב), אבל למרק העונשים הקשים והמרים צריך עוד לקבל את הארבעה מיני חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש (יומא פו.) ולעשות כל תיקוני התשובה כפי המבואר בספרים הקדושים.

אולם לפני היודע מחשבות ותעלומות סתרי כל חי מאז שקיבל על עצמו בקבלה ועזיבה וחרטה הוא נחשב אצלו ית' לצדיק גמור. וכן הוא מבואר ברמב"ם (גירושין ב, כ) כדברינו הנ"ל, דפנימיות כל איש ישראל חלק יעקב השוכן בקרבו קדוש, עיין שם שכתב דגט המעושה בישראל כשר, דבאמת

פנימיות כל איש ישראל רוצה לעשות טוב ולא רע ח"ו, אלא שהיצר הרע כופהו ומטעהו עד שמביאו לידי חטא, ולכן כאשר יאמר בפה כי רוצה הוא, ממילא פיו ולבו, היינו פנימיות לבבו שוין לטוב, ולפיכך כשר, עיין שם בלשונו הזהב וינעם לך.
וכן המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, ונמצא רשע גמור, מקודשת שמה הררה תשובה (קדושין מט.), ואילו ידעינן בוודאי שהרהר תשובה, הוי קדושי וודאי, אף בענין אשת איש החמור, הרי כשמהרהר בתשובה בלב שלם ובאמת, מיד נקרא צדיק גמור, אף על פי שלא עשה עוד כל אופני ותקוני התשובה.

ובזה נבואה אל שערי המדרש חזית הנ"ל, שישראל אמרו למשה כל מצרים מטונפת מעבודה זרה שלנו, שהרגישו בעצמם שהם משוקעים במ"ט שערי טומאה (זו"ח לט.), ובארץ טמאה כזאת אשר לא היה באפשרי לשלוח לשם מלאך ושרף כמבואר בספרים הקדושים (זוה"ק ח"א קיז.), ולא היה באפשרותם לעשות שמה כל התקוני תשובה, רק כאשר התחרטו באמת, כאשר שמו על לבם שפל מצבם, ותעל שועתם אל ה', היינו על צער השכינה

לכאורה יפלא, וכי לא היה בכל ישראל מי שילמד עמהם, וידע ללמוד.

אולם הפירוש הוא כדברינו הנ"ל, דכשומר להם הקב"ה שילמדו תורה, השיבו לו אין אנו יודעין, היינו ללמוד התורה צריך הכנה דרבה ותשובה שלימה, כדכתיב (ירמ' ד, ז) נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים (חובת הלבבות שער יחוד המעשה פרק ה), מה שאין כן בלא זה הוא בבחינת (תהלים ג, טז) ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי (ספר הליקוטים פר' כי תצא), ומכל שכן כשלימוד הזה הוא לתקון חטאים כמאמרם, בוודאי נחוץ להכנה רבה. וזה אמרו, הרי אנו מלאי עון, ואין ביכולתנו להכין את עצמינו לזה, ואין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה ג), לזאת אמרו אין אנו יודעין, שהדעת שלנו הוא מטונף ומלוכלך. וכן לקרבן, הקרבת הקרבן בלא תשובה אינו כלום, וזה אין בידנו. אמר להם הקב"ה בכו והתפללו לפני, כי אנכי שומע תפילת כל פה ואינני פוסל תפילת כל בריה (תנחומא ואתחנן ד), אם רק בלבו מקבל על עצמו לעזוב הרע מהיום, ולבל לשוב עוד לכסלה. כי במצרים היו אבותיכם משוקעים במ"ט שערי טומאה, ולאשר ראיתי עומק לבם כי יתחרטו באמת, שקבלתם באמונה ובצדק, שמעתי תפילתם, וכן גם אתם, בכו והתפללו ותקבלו על עצמכם לשוב מדרכיכם, והקבלה באמת נחשב בעיני למעשה.

שהיא בגלות, ומה גם שהם נתרחקו מהקדושה, וכאשר הבוחן לבות וכליות ראה והבין עומק לבם וחרטתם כי יצעק לבם אל ה', אז וידע אלקים (שמות ב, כה), היינו ראה וידע בחלק אלקי השוכן בקרבם, ומאן דנפח מתוכו נפח (זוה"ק ח"א כז. ספר הקנה בראשית), וזה הוא חלק יעקב, אשר לחלק הזה לא יגיע שום שמץ ופגם, וחלק הזה הוא באמת נקי ומנוקה, וזה הוא דברי המדרש כיון שהוא חפץ בגאולתכם, היינו שברצונו הפשוט לגאול אתכם, והוא מבט רק בפנימיות לבבכם ולא בחשבונותיכם, כי במקום הזה אין שום חטא מעבודה זרה ולא משום חטא חלילה, וממילא יוכל לגאול אתכם, והקבלה שלכם לעשות כל תיקוני התשובה, נחשב אצלו ית' למעשה.

ובדברינו אלה יתפרש גם כן דברי המדרש רבה (שמות לח, ד) וזה לשונו: אמרו ישראל לפני הקב"ה, הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן, אנו אין לנו קרבן, אמר להם הקב"ה (הושע יד, ג) קחו עמכם דברים, אין דברים אלא תורה, אמרו לו אין אנו יודעין, אמר להם הקב"ה קחו עמכם דברים, ואין דברים אלא תפילה וכו', במצרים לא בתפילה פדיתי אתכם, דכתיב (שמות ב, כג) ויאנחו וגו' ויזעקו, בכו והתפללו לפני כו'. והמדרש הזה הוא פליאה, דשיעור קרבן הוא דנקא (שבעות לז. זבחים מח), ואיך אפשר דכל ישראל השיבו שאין להם דנקא. וגם על דברי תורה

הביאור

מבוא ותוכן המאמר: יעקב אבינו ביקש שבשעת החטא לא יגע החטא בעצמיות ופנימיות לבבם של ישראל, היינו בחלק יעקב אשר בקרב לבבם, ועל ידי זה יוכל לזכות כל אחד מישראל בכל מדרגה שהוא עומד, יהיה איך שיהיה, יוכל לזכות לתשובה, וזה הוא לא הביט און ביעקב, כי בחלק יעקב באמת אין שם שום שמץ ופגם מחטא חלילה.

- כח הנקודה הפנימית שיש לכל אחד מישראל, וגודל כח הקבלה טובה שפועל על האדם מכח אותה נקודה. ולמה לא מועיל קבלה טובה לאומות העולם.
- ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא, ומהיכן זכו ישראל לזה.
- איך יוכל האדם להתגבר על המקטרגים ומזיקים רח"ל שאינם מניחים לו להיכנס בשערי התשובה.
- שני חלקים בתשובה, עצם התשובה, ומירוק העונשים הקשים בארבעה חילוקי כפרה. ומהו עומק המכוון במה שכתב הרמב"ם "עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד".
- למה המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור אפילו אם נמצא רשע גמור חוששים לקידושים.
- נירו לכם ניר ואל תדעו אל קוצים, ההכנה דרבה הנצרך לתורה ולתפילה, ומכל שכן כשלימוד הזה הוא לתיקון חטאים.
- הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בעבודה זרה שלכם.

מאמרו "ר זצללה"ה זי"ע"

מביא את פירושו של רש"י על הכתוב לא הביט און ביעקב, וקושית הפרשת דרכים על זה, ומועיר עליו שמוקורו של רש"י הוא מהמדרש, וא"כ הקו"ה היא על דברי המדרש, שנראה לכאורה כשני מדרשות חלוקות וסותרות זה את זה.

[א] כאשר נתבקש בלעם מבלק [בנבואה השניה]

לקלל את ישראל אמר לו, איך אוכל לקללם, הרי לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקי עמו ותרועת מלך בו (כג, כא). ופירש רש"י ז"ל בפירושו השני, לא הביט הקב"ה בעבירות שבהן, וגם כשהם עוברים על דבריו אינו מדקדק אחריהם³. והפרשת דרכים (שער ד ד"ה ובזה יובן)

הערות וצייונים

אבינו רבינו [הזקן] הרב הקדוש מווארקא זי"ע.
ב. הנה רש"י ז"ל מביא שני פירושים על מאמר הכתוב: לא הביט און ביעקב. פירוש הראשון כתרומתו (וכן הוא בתרגום יונתן וירושלמי) - אסתכלית, לית פלחי גלולין בדבית יעקב ואף לא עבדי ליאות שקר בישראל [הבטתי ואין עובדי אלילים בבית יעקב, ואף לא עושי עמל שקר (עבירות) בישראל.

א. כבר הבאנו במבוא המאמר שיסוד דברי המאמר הם כפי מה שקיבל אותם האדם ד"ש שם רבו הקדוש הרבי הזקן מווארקא זי"ע, שפירש את דברי יעקב אבינו 'בקהלם אל תחד כבודי' - שלא יגיע הפגם לנקודה הפנימית הנקרא 'חלק יעקב'. וכפי שכותב רבינו בעצמו במאמרו ל"ב אלול: ואני שמעתי זאת מהרב הקדוש מאמשינוב זצללה"ה בשם כ"ק

הקשה, איך אפשר לומר כן, **הלא** אמרו בגמרא **כל האומר** לאחרים שאינם צריכים לפחד מן החטא **כי הקב"ה ותרן הוא,** הרי כמו שהוא מפקיר את האחרים לחטוא, כך יענש במדה כנגד מדה **שיתרו** - יופקרו **חיינו** (ב"ק נ), **לכך פירש הוא באופן אחר.** **אולם באמת דברי רש"י ז"ל** אינם דברי עצמו, אלא הם **לקוחים ממדרש חזית'** (שהש"ד ר, כב) **על**

הערות וציגונים

פסוק (שה"ש ב, ח) **קול דודי הנה זה בא [מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות],** כשבא משה לישראל ואמר להם בחודש הזה אתם נגאלים, וחששו ישראל שמא עוד לא הגיע זמן גאולתם, ולכן **אמרו ישראל למשה, האיך אנו נגאלים, והלא כל מצרים מטונפת מעבודה זרה שלנו, ואת אומר קול דודי בא לגאול אותנו,** ובודאי יש

ויותרו חיינו, שנאמר: הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. ופרש"י: ותרן - לעבור על כל פשעם. ויתרו חיינו - יופקרו חיינו וגופו, שמורה אל הבריות לחטוא. כלומר רש"י מפרש את הכוונה "כל האומר הקב"ה ותרן" מי אומר, ולמי הוא אומר, ולמה הוא אומר כן, על זה כותב רש"י שמדובר באדם חוטא, שכבר הגיע למדרגה תחתונה שהוא חוטא ומוחטיא את האחרים (עיין רש"י פ' בחוקתי כו, טו. שבע מדרגות ירידה של עבירה גוררת עבירה). וכדי להחטיא אחרים הוא אומר להם שאין להם מה לפחד מלחטוא כיון שהקב"ה ותרן על פשעם. וכיון שהוא מפקירם לחטא לכן מדה כנגד מדה יהיה עונשו שיופקרו חיינו וגופו.

ד. דברי רש"י הם מהמדרש תנחומא סימן יד (כמובא בהערה לעיל), אלא שיסוד הדברים הם מדברי המדרש בשרי השירים, ששם מצינו בפירוש שמשו רבינו אומר לישראל שהקב"ה אינו מבט ב"ע" שלהם, ולכאורה פירושו הוא שהוא מוותר להם על עון זה. ולהלן יבאר רבינו שאין זה הפירוש הנכון כמו שיבואר.

ה. פסוק זה הוא המשך להאמור שם לעיל (ב, ז), שזוהו ישראל בשבועה שלא ידחקו את הקץ, ועתה בא הכתוב לומר שהקב"ה ברוב רחמי וחסדיו סוף שהוא מקרב את הקץ וגואלם, וחששו ישראל דמכין שהם עדיין שקועים בטומאת עבודה זרה אינם ראויים להגאל, וממילא הם דוחקים את הקץ.

ו. בני ישראל לא שאלו את השאלה מחוסר אמונה בדברי משה רבינו, שהרי כתוב 'ויאמן העם', אלא שחששו שעדיין לא הגיע זמן גאולתם מחמת שאם כולם עובדי עבודה זרה, וכל מצרים מטונפת מעבודה זרה שלהם, וא"כ אינן ראויים להגאל, ואסור להם לדחוק את הקץ, כי כבר ידעו מה היה עם שבט אפרים שדחקו את הקץ ומתו כולם בדרך, לכן שאלו, איך אנו נגאלים, כלומר איך יתכן לצאת במצב כזה הרי זה יכול להזיק להם.

לפי פירוש זה בלעם מדבר על עצמו, שאינו רואה עבירות בישראל כי אין בהם, ולא אמר 'לא ראיתי' כי לא ראינו אינו ראיה, אלא אמר הבטתי וחיפשתי ויודע אני בבירור שאין בהם עבירות. הפירוש השני הוא בשם מדרש אגדה (מדרש תנחומא יד), לא הביט הקב"ה און שביעקב, שאף כשהן עוברים על דבריו אינו מדקדק להתבונן באוניות [במעשי האון] שלהם ובעמלן [בעבירות] שהן עוברים על דתו, כלומר שעושה עצמו כאילו לא הביט וכאילו לא ראה, כי אינו חפץ להענישם. ושני הפירושים הם בעצם פירוש אחד, שאין בישראל און ועבירות, וכל החילוק בין שני הפירושים הוא רק מי אינו רואה, אם הקב"ה, או שבלעם אומר כן על עצמו.

ורש"י מקדים ומציין שהמדרש מפרשו באופן המתיישב יפה עם פשטות לשון הכתוב. וכונתו לרמוז בזה, שפשטות הכתוב נוטה יותר לפירוש המדרש ולא לתרגום, כי לפי התרגום קשה למה דיבר בלעם בלשונו נסתר ולא אמר 'לא הבטתי ולא ראיתי', או שיאמר בקצרה 'אין און ביעקב ואין עמל בישראל'. ולפי פירוש המדרש הלשון מיושב יפה מאד, כי בלעם מדבר על הקב"ה ולא על עצמו, שהקב"ה אינו מבט ואינו רואה עבירות בישראל.

ומעתה צריך להבין דא"כ היה צריך רש"י להביא רק את פירוש המדרש, ולא היה צריך להביא כלל את התרגום. אלא שעל הפירוש השני מדברי המדרש גם קשה, דאם נאמר ש'לא הביט' הכוונה על הקב"ה, למה א"כ אמר אח"כ 'השם אלקיו עמו' הלא כבר מראשית הפסוק הוא מדבר על ה' ועל כרחק שתחילת הכתוב אינו מדבר על ה', וזו קושיא גדולה (משכ"ל), לכן הביא רש"י את שני הפירושים. ורבינו נוקט כפירוש השני שברש"י שלא הביט הכוונה על הקב"ה, ויבאר באופן נפלא את עומק הכוונה במאמר הכ' ה' אלקיו עמו' ועפ"י יתיישב מאד הקושיא הנ"ל למה הזכיר שוב את שמו של הקב"ה.

ג. בגמרא אמרו שם: אמר רבי חנינא, כל האומר הקב"ה ותרן

עם דברי המדרש שהקב"ה אינו מביט בע"ז, וכל שכן על עבירות הפחותים מעבירה זו.

מקדים לבאר את כח הנקודה הפנימית שיש לכל אחד ואחד מישראל, וכח הקבלה טובה שפועלת על האדם מכה התעוררות נקודה זו.

אלא האמת הוא כן, כאשר איש ישראל

מתעורר בנפשו, ולבו כואב ומיצר על שפל מצבו, ומתוך כך הוא **גונח וצועק מקירות מעומק פנימיות לבו אל השי"ת, שירחם עליו להוציאו מרשת היצר הרע**^ט, שלא די שהחטיאו הוא עוד רודף אחריו ורוצה להפילו עוד יותר **לבאר שחת. אולם להיות** שהחטאים עצמם שחטא האדם, מהם הוא מקבל את עונשו, כמו שנאמר **כי פועל אדם ישולם לו** (איוב לד, יא), ופירושו **שמהעונות שעשה נבראו מקטרגים** עליו שעומדים לפני הקב"ה ואומרים אנחנו נבראו

עלינו קטרגים, וא"כ אולי אנחנו דוחקים את הקץ אם נצא עכשיו? השיב **ואמר להם משה**, אף על פי כן, **הואיל והוא הקב"ה חפץ בגאולתכם** עכשיו בחודש הזה, **אינו מביט בעבודה זרה שלכם, אלא מדלג על ההרים וגו', ואין כוונת הכתוב כאן במאמר הרים** אלא רמז לענין **עבודה זרה** שדרכה להיעבד על ראשי הרים וגבעות, כמאמר הכתוב בתוכחת ישעיה הנביא אל עובדיה (הושע ד, יג) על העבודה זרה שנמצאים בראשי ההרים יזבחו וכן גם על הגבעות יקטרו. כלומר, שהוא מדלג ואינו מביט על עון ע"ז שלכם, וגואלכם מיד. **הרי מפורש מדברי חז"ל דאף על חטא עבודה זרה** שהוא עון חמור ביותר **ויתר הקב"ה** ואינו מביט על זה, וכל שכן על שאר עבירות שיותר קלים מעבודה זרה^ז שהוא מוותר ואינו מביט עליהם^ח, ואין א"כ יתיישבו שתי הדרשות הללו - דברי הגמרא שכל האומר הקב"ה ותן יותרו חייו,

הערות וצינים

לגמרי ולהטיב אחריתו. ע"ש עוד בהמשך דבריו מה שמפרש את הכתוב: 'דחה דחיתני לנפול וה' עזרני'. ובמאמרי לסוכות אות כא כתב: ...וזהו שאנו אומרים בהושענות (אערוך שועי וכו') כלה מרשיעי לבל עוד תרשיעי, כידוע דרכו של היצ"ר להעציב את האדם כי אין בו שום חיות דקדושה, כדי שיאמר לנפשו נואש, ואנו מבקשים כלה מרשיעי, לבל עוד תרשיעי, כי לא די שמחטיא אותי, רצונו גם להרשיע לי העוד מעט, כדי לייאש אותי. ובאמת צריך האדם להתבונן בחסדי ה' שאין סוף ואין חקר שחושב תמיד מחשבות לבל ידח ממנו נדח. ומסיים שם כי **בזכות אמונה זו** [היינו בכח הנקודה הפנימית שבין] **זוכה להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמם**.

י. לכאורה צ"ע בדבריו ה', שכתב שהאדם צועק ומתחנן לה' שיצילו מהיצ"ר המבקש להפילו לבאר שחת, הרי מדובר כאן באדם שכבר נפל לשם, ורוצה לשוב בתשובה? לכן ביארנו בכוונת דבה"ק שלא די במה שהיצ"ר החטיאו עוד מבקש להפילו יותר לבאר שחת, ולמנוע ממנו לשוב בתשובה, והוא על פי מה שכתב רבינו במאמרו לפרשת נח אות ז ועוד הרבה מקומות אין ספור, ומקצתם הובאו בהערה לעיל בסמוך. וראה עוד במאורן של ישראל לפסח אות ט.

ז. שהרי עבודה זרה הוא משלוש עבירות חמורות שהם ביהרג ואל יעבור, ואם על עון זה הקב"ה מדלג ומוותר, כל שכן בשאר עבירות שאין [וגם אסור] למסור את הנפש עליהם שהקב"ה מוותר עליהם.

ח. ומזה למד המדרש שהביא רשי"ל לפרשת את הכתוב 'לא הביט און ביעקב' היינו שאינו מביט בע"ז ובשאר עבירות שבידם.

ט. בפרשת נח אות ז כותב רבינו: כאשר היצ"ר רוצה ח"ו להביאו לידי עצבות, ומראה לו שפלותו אשר במה נחשב תורתו ועבודתו, כי כן דרך היצ"ר להעציב ולהשפיל את האדם להפילו ע"ז ברשת החטא, שיאמר לנפשו נואש, שמזכיר לו חטאיו ומעשיו הרעים, באומרו איך אתה בא לעבוד ולהתפלל לבוראך, ולבוא אל שער המלך בלבוש שק, ומה גם להרים ראש ולמלא מילי קדם מלך עילאה, עד שיתמרמר כ"כ עד שלא יאמין שהקב"ה ישמע תפילתו, אז צריך לחזק א"ע במאחז"ל ה' ולומר בשבילי נברא העולם, והיינו שיש בי עוד חלק יעקב אשר יד ממקור חי החיים מהאור אין סוף וא"ה, וכ"ז שקוסטא דחיתא דא עדיין בקרבי יוכל לצמוח להחיותו

מעבירה של פלוני בן פלוני^א, וכן מזיקים שמבקשים להמיתו רח"ל (אבות ד' יא, זוה"ק ח"ב נט), וגם אינם מניחים לו להכנס בשערי התשובה^ב אלא מושכים אותו בכח לחטוא עוד^ג. אזי הקב"ה שהוא צופה ומביט בחדרי הלב, ובוחן כליות ולב (ירמיה יא, כ), כאשר הוא מביט לפנימיות לב איש הישראלי

הערת וצינונים

ורואה איך שהוא צועק מקירות לבו ומבקש שיעזרוהו לשוב בתשובה, אזי מיד^ד נחשב לו כאילו כבר עשה תשובה בפועל, כי כן הוא האמת, שהרי הכל חפצים ליראה את השם (סליחות ליום א), היינו כי פנימיות לבבם ונפשם חושק לעלות אל מקור מחצבתה, וכמבואר ברמב"ם (גירושין ב, כ) גבי גט

ידוע כי מהחטא נבראים מסכים המבדילים וחוצצים בינו לבין אבינו שבשמים, וממילא נחשך בעדו אורו שלא יוכל לראות אור הבהיר בשחקים, וכמ"ש דהע"ה (תהלים מ', י"ג) השיגוי עונותי ולא יכולתי לראות, ואם לא ידע לפני מי חטא לא יוכל להרגיש גודל מרירות החטא, ועד כמה מגיע גנות מעשהו שפגם בכבוד השכינה, וממילא הוא איננו כפי ערך החטא, ולזאת עצה היעוצה מי שרצונו לליך בדרכי התשובה, בתחילה יראה לבקש ולהתחנן מהמלך מלכו של עולם שייסיר ממנו מסכים המבדילים, ואז יראה וידע בעינים פקוחות נגד מי חטא, וכמה רע ומר למי שהמרה רצונו ית"ש, וידע בעיניו על חטאתו אשר חטא, ואח"כ ישוב אל ה', ר"ל על שורש החטא על שפגם בכבוד השכינה ואז ירבה לסלוח, וזהו מאה"כ (סוף איכה) השיבונו ה' אליך ונשובה, עפ"י מש"כ בספה"ק 'אליך' הוא מקום קרוב יותר, בתחילה אנו מבקשים רבוש"ע השיבונו ה' אליך, שנזכה לתשובה ראשונה להסיר החציצין מחציץ ולידע רוממותך ית"ש, ועי"ז ונשובה, אזי נוכל לשוב על שורש החטא, ועל מה שנתרחקנו מאור פני מלך חיים.

וכן כתב רבינו להדיא בפרשת כי תצא אות א': כיון שמקבל עליו לעשות טוב מעורר בכח הרצון והחשק הזה את חלק הפנימיות אשר בקרבו להתגלות ולהוציא מכח אל הפועל, וכמו שדימה שלמה המלך ע"ה [את ישראל] לשושנה, לומר לך מה שושנה זו היא מסובבת בעלין ירוקין ובתוך העלין היא השושנה האדומה, וכשנפתחו העלין הירוקין נתגלה השושנה האדומה, כן בכל ישראל הפנימיות שלו הוא רק טוב, וכאשר כלתה נפשו להדבק בה' בזה הוא משבר את כל הגשמיות אשר על הפנימיות שלו, ופותח את העלין הירוקין שעליו.

יד. כלומר אף שבפועל עדיין לא עשה שום דבר כדי לתקן חטאיו, והוא רק ברצון ובקבלה בלבד, מכל מקום נחשב לו כאילו ששב בפועל ממש [עיין בבית המאמר אות א] וזה מועיל לו להתרחק מן המושגים והמזיקים ולהתקרב אל השי"ת, ועי"ז יזכה לתשובה שלמה ואמיתית כמבואר בדברי רבינו שהבאנו בהערה יג.

יא. כמאמר התנא: כל העושה עבירה אחת קונה לו קטגור אחד, ואותו קטגור אינו מניחו לשוב בתשובה. עד שירחם עליו ה' שכאשר עכ"פ יתעורר בלבו לשוב בתשובה אמיתית יחשוב לו השי"ת כמעשה, כמבואר באריכות בספר תומר דבורה להרמ"ק שהמלאכים הטמאים שנבראים מהעבירות, תשוקתם מאד להרוג את החוטא, אך חסדי ה' לא תמנו, ולא יעזוב את האדם בידם, כי הוא מצפה לתשובתו, אך קודם שעושה תשובה הנה בכל מקום שהולך הם הולכים עמו, ובשעה שהוא עומד להתפלל הם עומדים אצלו ומבלבלים את תפילתו. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות לאבות פ"ד משנה יא שמהעבירה נעשה קטגור המלשין עליו לפני המלך ומשתדל להמיתו רח"ל. וענין זה כתב רש"י ז"ל שם לצד ההיפך, העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד - מליץ יושר שמטוהו לזכות.

יב. כי עבירה גוררת עבירה, וכל זמן שלא ינקה את שורש החטא עדיין יש בו רושם החטא וזה מביאו לחטוא עוד כמבואר בדברי רבינו בהרבה מקומות, ולהבין בדברי רבינו ביתר עומק עיין מה שהבאנו בהערה יג.

יג. הנה המהר"ל כתב בנתיב התשובה (פ"ב): יש לך לדעת ענין התשובה שהוא שב אל השי"ת, ומסלק את עצמו מן החטא, התשובה הזאת אי אפשר רק כאשר יש להפשיטות מן החטא לגמרי... וכל סילוק מן החטא אי אפשר רק במדרגה שהיא נבדלת מן החומר, כי אין התשובה אלא סילוק מן החטא, שהגורם החטא הוא החומר... ואם כן התשובה היא מצד המדרגה הנבדלת עכ"תו"ד.

ולפי דבריו הק' נוכל להעמיק יותר להבין כוונת רבינו, כי הנה לפי דברי המהר"ל יש להבין, איך שייך שיוכל האדם לשוב בתשובה לאחר שחטא, הרי החטא מגשם את האדם ומגביר את החומר על הצורה, ומרחיקו מן השי"ת?!

אך הביאור בזה הוא כפי מה שכתב רבינו בשבת שובה אות ז (ומובא כן עוד בהרבה מקומות): נודע עיקר התשובה היא אם הוא כפי ערך החטא, ולכאורה איך יוכל להיות זאת, הלא

מעושה^{טו} שאם האדם אומר שרוצה לקיים את מצות ה' אפילו אם הוא אומר כן מתוך שכופים אותו על זה הוא נאמן.

על פי זה מבאר את כוונת הכתוב 'לא הביט ביעקב' ויתרין את הקושיות דלעיל, ומתוך זה יתבאר עוד, ענין התשובה, ולמה מועילה התשובה רק לישראל ולא לאומות העולם.

וזה הוא הפירוש 'לא הביט און ביעקב' היינו שגם אם אמנם בחיצוניות של ישראל נדבקים לכלוכי העוונות^{טז}, מכל מקום כאשר הקב"ה מביט **בתוך פנימיות לבבם של יעקב** אינו רואה שם שום עון ופגם כל שהוא, **'ולא ראה עמל בישראל' היינו** שאפילו רשם כל שהוא מהעבירה אינו רואה

בפנימיות לבבם^{יז}, והטעם שאינו רואה שם שום און, כי **'ה' אלקיו עמו' היינו כי פנימיות נשמתם הוא חלק אלקי ממעל**, ובחלק זה לא יגע שום רע וחטא ועון ואשמה חלילה^{יח}, **מה שאין כן אומות העולם, אשר אין להם כלל חלק אלקי ממעל**, ולכן **גם פנימיות לבבם הוא שחור^{יט}**, ואינם יכולים להשתנות כלל, כי **היהפוך כושי עורו** (ירמיה יג, כג), וזה הטעם מה שחזר והזכיר בלעם בברכותיו את ישראל דייקא [לא הביט... ביעקב, ולא ראה... בישראל], **לכן אין מועיל תשובה לאומות העולם, כי תשובה הוא שישב אל מקורו הטהור בפנימיות לבבו**, ויחזור להיות דבוק ומחובר עם השי"ת, **וזה הוא רק בישראל**, וזהו שהוסיף בלעם ואמר: ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו, היינו **שפנימיות לבבו וחלק**

הערות וציגונם

יז. עיין מש"כ רשיז"ל בביאור און ועמל, ועיין עוד שם באוה"ח הק'.

יח. לפי זה מיושב למה חזר להזכיר את שם ה' שהרי אמר לא הביט און דהיינו שאין שהקב"ה מביט, וא"כ למה חזר ואמר ה' אלקיו עמו, והיה צריך לומר כי הוא עמו (ראה לעיל בהערה אות ב). והפירוש בדבריו 'ה' אלקיו עמו הוא, כי כוונתו לומר שהנקודה הפנימית עמו, ושם אין שום און ועמל, ואפילו רשם אין שם כלל.

יט. בפרשת תולדות אות יד מוסיף רבינו ביאור בזה: שכל איש ישראל אפילו פשוטי ופחותי עם, בפנימיות לבו יש לו חלק נקי ומנוקה מכל שמץ ודופי, וכל עוונותיו אין תוכו כבדו, כי גם אם מבחוץ הוא שחור ומלוכלך אבל בפנימיות הוא נקי וצח לגמרי, משא"כ אומות העולם אשר גם פנימיות לבם היא שחור, והעבירות שעושים הם בדעת וברצון, תוכם כבדו, ולכן לא שייך אצלם תשובה כלל.

כ. ואפילו בעבירות החמורות ביותר יכול ברגע אחד להיות צדיק כמו שהביא רבינו במאמרי לשביעי של פסח אות קמה בשם הרבי מלובלין ז"ע על הכתוב 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', אף כי נכשלת ח"ו בשתי עבירות חמורות אלו זנות וע"ז, שע"י זה הפגם נקרא היפוך מצדיק, עכ"ז לא תתיר קשרך מן הבוב"ה ולא תעזוב עבודתך, אמנם תעשה

טו. וזה לשון קדשו: מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש ולא רצה לגרש, שכופין אותו לגרש ואין זה גט מעושה שהוא פסול, שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה, כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן, אבל מי שתקפו יצר הרע לבטל המצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו, או שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך מי שאינו רוצה לגרש, **מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש כוחו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצונו** וכו' עכ"ל. הרי שהרמב"ם ז"ל קבע להלכה יסוד מוצק שכל בן ישראל אע"פ שפשע, רצונו האמיתי לעשות רצון ה' והחטא שלו הוא מסיבה חיצונית שיש לו, והיצר מבלבל אותו בזה, ובמה שכופים אותו אינו עושה דבר מתוך כפייה, אלא שכופים היצר ונשאר רצונו העצמי לעשות טוב ולמאוס ברע.

טז. ראה מה שכתב בזה רבינו באריכות בפרשת תולדות אות יא שכל פגמי העוונות הם רק לבושים שנלבשו על הנפש כמוץ דמכסי על חטה וכעננא דמכסי על שמשא. ויותר מזה כתב עוד בפ' כי תצא אות א, וע"ע באוה"ח הק' בפסוק לא הביט און ביעקב.

יעקב אשר בקרבו הוא נקי מכל סיג ופגם^{כא}, אבל אומות העולם שאין להם את פנימיות הלב כלל, אין להם שום מקום להיכן לשוב.

יבאר את עומק המכיוון בדברי חז"ל 'ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא'. ומהיכן זכו ישראל לבח זה.

ולכל זה זכו ישראל כאשר הועיל זאת יעקב אבינו בתפילתו, באומרו (בראשית מט, ו) קודם שנסתלק מן העולם, בברכו את שמעון ולוי **בסודם אל תבוא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי, ופירש רש"י ז"ל כשיקהיל קרח** [שהוא בן לוי] **את כל**

העדה וכו' אל יתייחד עמהם שמי שלא יזכר שם שמו, ולפיכך אמר הכתוב: ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, ולא אמר בן יעקב. ואי אפשר לפרשו **לפי פשוטו**, כי דבר זה הוא מקושי ההבנה^{כב}, מה הועיל יעקב אבינו **בזה שלא נזכר שמו** בפסוק, **והלא זיל קרי בי רב הוא**, כל אחד יודע היטב **שלוי הוא בן יעקב. אלא הפירוש הוא, שביקש יעקב** אבינו התפלל כאן לפני הקב"ה וביקש ממנו **שבשעת החטא** כשאדם חוטא ח"ו, **לא יגע** זוהמת ואפילו רושם **החטא בעצמיות ופנימיות לבבם** של ישראל, **היינו בנקודה הפנימית הנקרא 'חלק יעקב' אשר בקרב לבבם^{כג}**, **כי יעקב אבינו ע"ה הוא** בבחינת בריח התיכון היוצא מקצה אל הקצה בתוך כללות

הערות וציגונים

ממקום גבוה מאד שאין שם שום קטרוג ודין וכדלהלן, אז הקב"ה הצופה ומביט בתוך פנימיותם של ישראל ובוחר לבבות, מתעורר ברחמי לעזמו ומסתכל להנקודה הפנימית שבהם, שהוא חלקו יתברך, ושם אין אפילו שום רושם של חטא, ומרחם על חלקו, וזה הוא כוונת הכתוב 'למעני למעני אעשה' היינו למען החלק אלקי שיש בכם.

כב. שהרי לא יתכן לפרש שיעקב אבינו נתכוון רק שלא יזכר שמו, מחמת בושה שאלו הם צאצאיו, דא"כ לא הועיל בזה כלום, כיון שכל אחד יודע מי הוא לוי, והבושה ממילא תבוא. ועל כרחק שהיה לו כוונה פנימית ועמוקה בזה.

כג. כאן הוא היסוד לכל דברי רבינו האדמו"ר. וממנו בנה רבינו הזקן את בנין המאמר על הכתוב 'לא הביט און ביעקב', על פי דברי הרבי הזקן מווארקא על תפילתו של יעקב אבינו, וכפי שמביאו רבינו במאמרו לסוכה אות כא בשם הרבי הזקן מווארקא ז"ע דיעקב אבינו ע"ה הוא הבריח התיכון המבריר מקצה אל הקצה בתוך כלל ישראל, וזה היה תפלתו שלא יגיע שום פגם ושמיץ לחלקו, ומחלקו יוכל כל איש להלהיב שביי זיקי הישראלי ולעוררו ולזכות על ידו לתשובה שלימה. וזה אומרים ז"ל אע"פ שחטא ישראל הוא, היינו כי החלק יעקב עוד בקרבו, שנשאר עוד בקרבו שארית ישראל ועדיין לא נכבה לגמרי ח"ו, ועל ידי זה נוכל לזכות לתשובה שלימה. וזה היה תפלת יעקב אבינו ע"ה ובקהלם אל תחד כבודי, שלא יגיע החטא לנקודה שלו.

תשובה ותבקש רחמים מבעל הרחמים שייכפר לך, ותאמין כי הוא כל יכול, כי רוב רחמי לא יאבד שם צדיק ממנו אחר אשר עשה בכל כוחו מה שיוכל לעשות, וממשיך בזה חיות דקדושה מלעילא ממקור החיות, וזהו וצדיק באמונתו יחיה, כי ברגע זו שמאמין נקרא צדיק.

כא. בפרשת החודש אות א הוסיף רבינו ביאור רחב בכל זה ובעיקר להבין מהו הטעם שנשתנו בזה ישראל מכל אומות העולם, וזה תודה"ק: כי באמת הנקודה הפנימית השוכן בקרב כל ישראל, שהיא החלק אלקי ממועל, בנקודה הזאת לא יגע שום רע וחטא ועון ואשמה חלילה, בבחינת 'עוד מעט ואין רשע', שיש לכל אחד מישראל מקום מעט ששום רשע אין מגיע לשם והוא נשאר לעולם זך וטהור. עליה כתיב השוכן אתם בתוך טומאותם (ויקרא טז, טז) ודרשו חז"ל אפילו בזמן שהם טמאים שכינה שרייה ביניהם, ולכאורה אין יתכן שהקב"ה שהוא קדוש וטהור ישיר במקום טומאה ח"ו, אלא צריך לומר שהכוונה שהשראת השכינה היא החלק אלקי אשר נטועה ומושרשת בכל איש ישראל, ולעולם היא נשארת בקדושתה וטהרתה, כי היא ממקור מחצב נשמת ישראל מתחת כסא כבודו ששם הוא שורש נשמת כל ישראל, כמאמר חז"ל (ב"ר פב, ב) צורתו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד, ויעקב הוא כינוי אל נשמת ישראל החלק אלקי ממועל, כמאמר הכתוב 'כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. וכשנתעורר רחמים ורצון העליון, שהוא רחמים

ישראל (זוה"ק ח"ב נא: כ'), ועל זה היתה תפילתו, שלא יגע החטא של ישראל, בפנימיותם הנקרא 'חלק יעקב' מעם ישראל^כ. והקב"ה הקשיב לקול תפילתו, וכמאמרם ז"ל (סנהדרין מד.) ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא^כ, היינו שגם לאחר החטא והפגם על ידי העבירה, מכל מקום חלק יעקב אשר בקרבנו לא חטא ולא נפגם, ועל ידי זה הנקודה שעומדת בטהרתה יוכל לזכות כל אחד מישראל בכל מדרגה שהוא עומד, יהיה איך שיהיה, יוכל לזכות לתשובה (עי' לקמן י"ב אלול כ').

וזה הוא הפירוש בפסוק לא הביט און ביעקב, שאין הכוונה לומר ח"ו שאפשר לחטוא כי שהקב"ה ותרן, אלא בא לומר כי אף אם בחלק החיצוני של ישראל יש רושם מן החטא וצריך לתשובה וכל תיקוני התשובה כדי להסיר ולנקות רושם זה, ואין שום ויתור בזה, אבל עם כל זאת בנקודה הפנימית של ישראל הנקרא 'חלק יעקב' כמו שנתבאר, באמת אין שם שום שמץ ופגם מחטא חלילה^כ, וכנזכר לעיל^כ. (כת"ק)

הערות וצינים

א. הזכות והיכולת להישאר כלל שלם ולא ידח ממנו נידח, כי ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, ואפילו החוטא הגרוע והשפל ביותר, נשאר תמיד בשם ישראל, בבח החלק יעקב, שהוא החלק הפנימי שבקרבנו, שהוא זך וטהור ללא שום פגם ורעב, ומכוח זה יוכל תמיד לשוב בתשובה.

ב. וכיון שהוא התפלל על זה לכן יעקב הוא כינוי אל נשמת ישראל החלק אלקי ממעל, כמאמר הכתוב 'כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ומכח תפילתו אפילו החוטא הגרוע והשפל ביותר, נשאר תמיד בשם ישראל, בבח החלק יעקב, שהוא החלק הפנימי שבקרבנו, שהוא זך וטהור ללא שום פגם ורעב, ומכוח זה יוכל תמיד לשוב בתשובה.

ג. בגמרא סנהדרין מובא על המעילה שמעל עכן בחרמים, שהקב"ה אמר ליהושע "חטא ישראל", היינו שכלל ישראל חטאו בחטא המעילה [כי כולם ערבים זל"ז, ע"ש]. ומדלא קאמר חטאו העם אלא חטאו ישראל, שהוא השם המורה על מעלתם וגדולתם של ישראל, שמע מינה שישאר גם בשעה שחוטאים עדיין חביבותא וחשיבותא גבן, אשר ראויים להיקרא בשם ישראל.

ד. לתועלת הלומדים הבאנו כאן בסמוך לאחר סיום המאמר את הדברים בתוספת ביאור.

ה. היינו מה שכתב לעיל שעל ידי זה יוכל לזכות כל אחד מישראל בכל מדרגה שהוא עומד, יהיה איך שיהיה, יוכל לזכות לתשובה. וממילא יוצא בזה עוד כמה דברים חשובים ביותר שצריך כל אחד לידע אותם, בענין ההתחזקות שיש לקחת מזה, וגודל הזהירות שיש להיזהר בחלק זה, וענין אהבת רעים שמתחזק ביותר מכח ההתבוננות בחלק זה

כד. ענין זה שיעקב אבינו הוא הבריה התיכון בתוך כללות ישראל, מבואר בזוה"ק, ושם מבואר הענין ברזין רדזין ואין לנו עסק בנסתרות, ורבינו מביא ענין זה כדי לדעת מה נקח ממנו לעבוד את השי"ת, על כן אבאר ענין זה עפ"י תורת הנגלה, ומשם נלמד לענין דרך העבודה: בגמ' שבת (צח:) אמרו: 'והבריה התיכון בתוך הקרשים', תנא בנס היה עומד. ופירש"י "בנס היה עומד - שאחר שהקרשים כולן נתונים באדנים לצפון למערב ולדרום היה נותנו, ומבריה לשלש הרוחות, ואין לך אומן יכול לעשות כן, ובנס היה נכפה מאליו". והיינו דהבריה התיכון היה מבריה מן הקצה אל הקצה ממש ע"י נס, והיה בריח אחד לכל שלושת צדדי המשכן. והנה אמרו במדרש פ' ויגש (בראשית צד, ד) "ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע, להיכן הלך, אמר רב נחמן שהלך לקין ארזים שנטע אברהם דקנו בבאר שבע, ...כתיב והבריה התיכון בתוך הקרשים, אמר ר' לוי, והבריה התיכון שנים ושלשים אמה היו בו, מהיכן מצאו אותו לשעה, אלא מלמד שהיו מוצנעין עמהם מימות יעקב אבינו, הה"ד (שם לה) וכל אשר נמצא אותו עצי שטים, אשר ימצא אותו אין כתיב כאן, אלא אשר "נמצא" אותו", שכבר היה אתו. מבואר מדברי המדרש, דאף שכל העצי שטים היו מהארזים שנטע יעקב אבינו במצרים וכמבואר ברש"י, מכל מקום הבריה התיכון היה מוסף עליהם, שהיה מוכן ועומד "במדתו" מימות יעקב אבינו, ונתגדל בשלימותו ע"י יעקב אבינו. משמע ד"והבריה התיכון" מישך שייך ביחוד לכוחו של יעקב אבינו.

ולענין עבודה יש ללמוד מכל זה: שהכוח המאחד את כל כלל ישראל הוא הכוח של יעקב אבינו, ועל פי דרכו של רבינו במאמרו כאן, פירוש, שמכוחו של יעקב אבינו יש לישראל

רבינו מציין לעיין במה שכתב להלן ב"ב אלול, כי שם יש תוספת ביאור לכל הנ"ל, וגם מבאר שם את דברי ישעיה הנביא בענין התשובה. ושם הוא מבאר בדרך נפלא איך יוכל החוטא לברוח מכל המשחיתים והמזיקים שמפריעים לו, ויזכה לשוב בתשובה שלמה ואמיתית, ולתועלת הלומד־ם. אנו מביאים בזה (רק) את מה ששייך לענינו כאן:

בתחילה מבאר רבינו יסוד גדול ונחוצו מאד בענין התשובה על פי דברי הרמב"ם, מזה הם הדברים שעל ידם נחשב האדם לבעל תשובה גמור עד שכבר נקרא בזה 'צדיק גמור'.

הערות וצינונים

עד למעלה, ועיקר הפגם על ידי החטא הוא במדרגת הנפש כאמור 'הנפש החוטאת'. כנגד זה צריך שני דברים כדי לתקן את שני הקלקולים: א. תשובה. ב. כפרה. תשובה - היינו חזרה אל ה', לשוב אל ה' בכל לבו ובכל נפשו, ולקבל על עצמו מחדש עול מלכות שמים, לעבוד את השי"ת ולשמוח את תורתו ואת כל מצוותיו לקיימם. ודבר זה נעשה על ידי חרטה עזיבה וקבלה. והיינו שיתחרט היטב על הצער הנורא שגרם כביכול להשי"ת ולעצמו ולכל העולם כולו, הן בביטול מצות עשה שמרד במלכותו ית', והן בעבירה על מצות לא תעשה, על שהוריד את יקר תפארת נשמתו למקום מאוס ונבזה. ורק לאחר שהוא כואב ומצטער באמת, יכול לבוא להחלטה וקבלה אמיתית שלא לעשות עוד כדבר הזה ח'ו. כפרה - היינו שגם אם כבר שב אל השי"ת, אבל עדיין הוא צריך לתקן ולטוהר את זוהמת נפשו מזוהמת ולכלול החטא ולהסיר את הפגם בנפשו ונשמתו עד לשורשו למעלה, וגם צריך לבטל ולהשמיד את כל כוחות הרע והמזיקים שנבראו מכח חטאיו. כמו כן צריך לבדוק את שורש החטא, מהיכן בא לו קלקול זה, ועד שלא יתקן את שורש החטא, הוא עלול בכל רגע ליפול שם שוב ושוב רח"ל. כיון שתשובה וכפרה הם שני דברים נפרדים, לכן צריך לדעת שברגע כמימרא יכול האדם להיות בעל תשובה וצדיק גמור, על ידי חרטה עזיבה וקבלה כנ"ל. וכל שאר הענינים שיש בתשובה כמו סיגופים ותעניות ויסורים וכו', אינם בגדר תשובה, אלא כפרה דהיינו טהרת הנפש, ולזה לא די בקבלת עול מלכות שמים בלבד כאמור. [יש עוד שני דברים במצות התשובה: א. אופן התשובה של תשובה תתאה ותשובה עילאה. ב. אופן התיקון כדי להיות מרוצה ומקובל לפני הקב"ה כמו קודם החטא. שאמנם גם בתשובה כנ"ל הוא מתרצה, אבל יש בזה עוד מדרגות, ואין כאן המקום להאריך בכל זה]. על פי הדברים האלו נוכל להבין הרבה מדברי רבינו להלן, על אף שעדיין יש עוד הרבה להאריך ולהעמיק בזה.

ועוד ועוד כמבואר הרבה בכל ספרי רבינו ואכמ"ל.

כט. בפרשת כי תצא אות א מוסיף רבינו שלא רק שיזכו לתשובה, אלא יזכו גם: א. שמוכט להם נצחון גדול במלחמת היצר. ב. שיזכו על ידי זה לתשובה מאהבה. וזה תנ"ד: כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך. ומפרש הזוהר חדש דקאי על מלחמת היצר. ולכאורה אינו מובן וכי מיד כשיצא ללחום נתנו ה' בידו - היצ"ד, והלא כמה יגיעות צריך האדם להתייגע... ונוכל לפרש זה, כאשר נקדים דברי הראשונים אשר עיקר התשובה היא קבלת הלב בקבלה אמיתית שלא ישוב עוד לכסלה וכש"נ וילכו ויעשו, וכי כאשר הלכו מיד עשו, אלא שהקבלה לעשות נחשב כאילו כבר עשו. וכן הוא הפירוש של נעשה ונשמע, אם קבל עליו לעשות תשובה על העבירות שעשה עד עתה, ויקבל על עצמו מהיום והלאה לעשות את כל מצות ד' מיד הוא נחשב כצדיק גמור, וכמו שפסק הרמב"ם שגט מעושה בישראל כשר, מפני שהפנימיות של ישראל הוא רק טוב, ואפילו אם יחטא חטאים הרבה אעפ"כ עוד אינו נוגע לחלק אלקי השוכן בקרבו, וכיון שמקבל עליו לעשות טוב מעורר בכח הרצון והחשק הזה את חלק הפנימיות אשר בקרבו להתגלות ולהוציא מוכח אל הפועל... ובזה נבאר הכתוב, כי תצא למלחמה, היינו כאשר תתן אותך למלחמה ותצא ללחום עם היצ"ד השוכן בקרבו, ונתנו ה' אלקיך בידך, הכתוב מבטיחך שיתן את החלק השוכן בקרבו, בידך, ברשותך, ויגלה אותו לעיניך, ולא עוד אלא ושבית שביו, היינו שתזכה לתשובה מאהבה ויעשה מהעבירות זכיות.

ל. נקדים הקדמה קצרה [אף שאין כאן מקומו כל כך] כדי להבין היטב את עומק דברי רבינו להלן: רבינו בא לבאר כאן **יסוד גדול בענין התשובה**, והוא: כי תשובה וכפרה הם שני ענינים שונים. הדנה פעולת החטא גורם שני דברים: א. שנחשב רשע ופורק עול מלכות שמים, וממילא הוא גם מתרחק מהשי"ת. ב. שפוגם בנפשו ובשורש נשמתו

ואולם באמת כדי ליישב את קושיית הפרשת דרכים על **הפירוש במדרש וברשי"ז** שלא הביט בעבירות ובעמליות שלהן. והרי כל האומר שהקב"ה ותן וכו'. יש לומר, **דהנה מבואר לא דעיקר ענין התשובה היא העזיבה של החטא, והחרטה על כל מה שעשה, והקבלה על להבא שלא לעשות עוד** כדבר הזה, ושיהיה הקבלה **באמת בלב שלם**, **עד**

שיעיד עליו הקב"ה שהוא בוחן כליות ולב ויודע **תעלומות**, שכל מה שקיבל עליו **מכאן ולהבא, כוונתו באמת ובתמים שלא ישוב עוד לכסלה**, **לג, וכל כך הוא מתמרמר ומתחרט** על כל מה שעבר, **ונבזה בעיניו ונמאס החטא**, **עד שמחמת המיאוס שיש לו לחטא, אם נזדמן לפניו החטא הזה פעם אחרת לא יעשה אותו בשום אופן**, **לה,**

הערות וציגונים

לא. כן הוא ברמב"ם פ"ב מהלכות תשובה ה"ב. ובהערה להלן אות לח נביא את רוב דבריו ככתבו וכלשונו.

לב. בפרשת עקב אות ב מעמיק רבינו ומבאר שני דברים: א. איך זוכים לקבלה זו. ב. איך קבלה זו מביא לתשובה שלימה. ע"ש באור, וזה לשון"ק בעיקרן של דברים: ועיקר ותועלת גדול ועצה היעוצה הוא לזכות לקבלה ההיא, לבל יהיה חלילה בעצבות על כל אשר עשה, רק להיות שש ושמח על אשר זכה להיות מעם ה' הרחמן, אשר ברוב רחמיו וחסדיו חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח בשום מקום וזמן ח"ו, וברוב אהבתו אלינו נתן לנו רפאות תעלה לכל החטאים, היא תשובה, **וברגע קטן יוכל להיות בריה חדשה קטן הנוול,** וכמובא ברמב"ם ז"ל (שם ז, ו) אמש היה שנאוי ומשוקץ ומרוחק ותועבה והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד... ונראה שברגע קטן אם מקבל על עצמו לשוב מדרכו הרעה ולעשות מצוות ה' באמת, יוכל להיות מיד צדיק, על ידי זה יהיה לבו בטוח בה' שבוודאי יקבל תשובתו, ויהיה תמיד בשמחה, ומהשמחה והבטחון יובא לקבלה האמיתית, וזוכה באמת לתשובה שלימה [וע"ע להלן בהערה לג].

לג. דבר זה צריך ביאור היטב הדק, ורבינו במאמרו לשבת שובה אות א מבאר את הפירוש העמוק בזה, והוא הוראה ברורה לענין מהות התשובה, וזה"ל: ולדרכנו נוכל לומר אשר כפי המבואר במשנה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, היינו הטבע מהעבירה לעשות מגושים ומרוחק על ידי מסך המבדיל מנגעי בני אדם, שנעשים מחמת החטא, עד שהשיגו עונותיו ולא יוכל לראות, וממילא הוא נופל אחר כך בנפילות רבות ויבוא עוד לחטאים רח"ל, וכפי המבואר **בספר הישר לרבונו** תם אשר הרופא הנאמן צריך לנקות המכה מבפנים ולשרש אותה עם השורש למען לא תצמיח חלילה עוד הפעם, אבל לא כן אם ירפא אותה בסממנים רק מבחוץ

אזי בקרב הימים תצמיח חלילה עוד הפעם כי שורשה נשאר, וזה הוא תפילותינו רפואה שלימה, כן הבעל תשובה צריך לנקות השורש, ממילא מובן שצריך השב מחטאיו להתבונן הדק היטב שורש החטא הראשון שגרם לו לכל החטאים, וזה נקרא תשובה שלימה. ובוזה יצדקו דברי **הרמב"ם** הלכות תשובה שצריך השב לשוב עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב עוד לכסלה, ותמזהו עליו כל המפרשים הלא הכל בידי שמים חוץ מידידת שמים, עיין שם. ולדרכינו כוונת הרמב"ם שישבו בתשובה שלימה על החטא הראשון שורש פורה ראש ולענה, עד שישירש אחריו שלא יעשה עוד רושם כטבעו לגרור חלילה עוד חטאים וכו"ל, וזהו יעיד עליו יודע תעלומות' שמאותו החטא לא נמצא עוד שום שמץ ורושם כלל, ומזה החטא לא יסתעף עוד חטאים אחרים רח"ל [אף אם יוכל להיות שיחטא עוד, אבל בדרך התחלה, לא מסיבת שורש החטא הזה, כי לא יזכר ולא יפקד עוד].

לד. רבינו מציין כאן שלשה דברים שצריך הבעל תשובה לעשות כשרוצה לשוב בתשובה: א. שיתחרט על העבר וכו', ב. שיהיה נבזה בעיניו. ג. שיהיה נמאס בעיני החטא. וכולם הם על פי דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות תשובה הלכה ב' (שם) מוזכר ענין החרטה ומיאוס החטא, ראה להלן הערה (לח) והלכה ד' (שם) מוזכר הענין ההכנעה להיות עניו ושפל רוח).

לה. שזה סימן שהקבלה היתה אמיתית, כמו שכתב הרמב"ם בפ"ב מתשובה ה"א: איזו היא תשובה **גמורה**, זה שבא לידו דבר עבירה שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשולו כח.

לו. עיין בהערה לעיל אות לא שהבאנו מדברי רבינו בפ' עקב שמבאר שברגע קטן אם מקבל על עצמו לשוב מדרכו הרעה ולעשות מצוות ה' באמת, יוכל להיות מיד צדיק, על ידי זה יהיה לבו בטוח בה' שבוודאי יקבל תשובתו, ויהיה

ובזה העזיבה והחרטה והקבלה הוא נחשב תיכף ברגע הזאת לִי לבעל תשובה גמור^{לז} לפני הבוחן כליות ולב אשר בוחן ובודק גנזי נסתרותיו^{לח}, והוא רואה ויודע אשר מחשבתו בעזיבת החטא וקבלה על העתיד הוא באמת ובתמים, ורואה גם איך שהוא מתנחם באמת על רוע וזדון לבו (עיי' ברמב"ם תשובה ב, ב^{לט}) ומכל אלו הדברים הוא נקרא בעל תשובה גמור^מ, אבל למרק את נפשו על ידי העונשים הקשים והמרים, לא די במה שכבר נקרא בעל תשובה, אלא צריך עוד לקבל את הארבעה מיני

חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש (יומא פו.)^{מא}, ולעשות את כל תיקוני התשובה כפי המבואר בספרים הקדושים^{מב}. אולם אף שעדיין צריך למרק את נפשו ולטהרו, מכל מקום הרי לפני היודע מחשבות ותעלומות סתרי כל חי, מאז שקיבל על עצמו בקבלה ועזיבה וחרטה, אף שעדיין לא השלים את מירוק נפשו הוא נחשב אצלו ית' לצדיק גמור, כי בפנימיות הנפש כל אחד מישראל הוא צדיק גמור, ושם אין שום פגם^{מג}. וכן הוא מבואר ברמב"ם

הערות וציגים

תמיד בשמחה, ומהשמחה והבטחון יובא לקבלה האמיתית, וזוכה באמת לתשובה שלימה,

לז. ראה לעיל בהערה לה שהבאנו את לשון הרמב"ם איזו היא תשובה 'גמורה'.

לח. אולי רצה לומר, כי אף שכוחות הרע והמזיקים שנבראו מחטאיו עדיין עומדים וקיימים, כי הם אינם מתבטלים בתשובה לבד אלא על ידי כפרה (ראה בהקדמה לעיל בהערה אות ל), אבל הקב"ה שהוא יודע תעלומות לב ובוחן כליות ולב, יודע שאדם זה כבר שב לפניו בתשובה שלמה. ועיי' מה שכתב הרמ"ק על ענין זה באורך בספרו תומר דבורה.

לט. וזה לשונו שם: ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו, ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשה עוד... וכן יתנחם על העבר... ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם... וצריך להתוודות בשפתי ולומר עניינות אלו שגמור בלבו [כלומר מלבד הוידוי על החטא צריך גם שיוציא בשפתי את החרטה על העבר והקבלה על העתיד, והוא פלא, ורבינו להלן יבאר שמקורו של הרמב"ם הוא מדברי הגמ' עד 'שיאמר' רוצה אני, שצריך אמירה דוקא, ויבאר שם עוד את עומק הענין בזה].

מ. וזה לשון הרמב"ם בפרק ז מהלכות תשובה ה"ז: גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך... ונאמר אם תשוב ישראל נחם ה' אלי תשוב. כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק. התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאי לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד... ואף שבין אמש להיום עדיין לא מירק ותיקן את נפשו. הרי שהתשובה והמירוק

הם שני ענינים, וכיון שהחטא מרחיק את האדם מבוארו הרי מיד כשעשה תשובה הוא מתקרב, ואף שנפשו עדיין לא מטוהרה, הרי כבר נאמר: כי אני ה' השוכן אתם 'בתוך' טומאתם. מא. בברייתא שם איתא: שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה, שמעת ארבעה חילוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש. אמר שלושה הן ותשובה עם כל אחד ואחד. עבר על עשה, על לא תעשה, על כריתות ומיתות בית דין. אבל מי שיש בידו חילול ה' אין כח לא בתשובה לתלות, ולא ביוה"כ לכפר, ולא ביסורים למרק, אלא כולם תולין ומיתה ממרקת. והמהרש"א מפרש שם שר' אלעזר בן עזריה השיב שחילוקי כפרה יש רק שלושה, אבל האחד שהוא עבירה על מצות עשה לא חשיב בכלל חילוקי כפרה כיון דכפרתו היא תשובה, והיא באה עם כל אחד ואחד. ולפי זה מדויק ומכוון ביותר מה שכתב רבינו ארבעה מיני חילוקי כפרה - כי אמנם מיני כפרה יש ארבעה, אבל חילוקי כפרה יש רק שלושה.

מב. כך פסק גם הרמב"ם להלכה בפ"א מהלכות תשובה ה"ד עיי' שם. ועיי' בשערי תשובה לרבינו יונה, ובשלה"ק, ובאגרות התשובה לבעל התניא.

מג. כמו שהביא רבינו בכמה מקומות את דברי הרבי ר' ברוך ממעז'בוז ז"ע על הכתוב: 'עוד מעט ואין רשע', שאצל כל אדם מישראל יש עוד בפנימיות נפשו ששם אינו נחשב לרשע לל, כי הוא נקי וטהור מכל חטא. ובפרשת נח אות י מעמיק רבינו לבאר שכל הכח של תשובה הוא מהנקודה הזו שאין שם שום פגם, וז"ל שם: וכמו שאמר הרבי רבי ברוך זצללה"ה על הכתוב (תהלים ז, ז) ועוד מעט ואין רשע וגו', היינו אף אם נפש כי תחטא, עם כל זה יש 'עוד' מקום 'מעט' בהאדם ש'אין' נוגע שם שום 'רשע', והיא הנקודה הפנימית

גירושין ב, כ) **כדברינו הנ"ל, דפנימיות כל איש ישראל חלק יעקב השוכן בקרבו קדוש, עיין שם שכתב דגט המעושה בישראל היינו גט שהוציאו מאדם בעל כרחו, שהכו אותו עד שאמר רוצה אני כשר, ואף שגט בעל כרחו של המגרש אינו גט, אבל כיון שאמר 'רוצה אני' אינו נחשב לגט בכפיה, כיון דבאמת פנימיות כל איש ישראל רוצה לעשות טוב ולא רע ח"ו, ואינו רוצה לעשות שום דבר שהוא נגד רצון ה' ונגד התורה, אלא שהיצר הרע כופהו - בעל כרחו וגם מטעהו בדברי שוא ושקר, עד שמביאו לידי חטא, ולכן כאשר יאמר בפה כי 'רוצה הוא' מיד, אף שאמר כן מתוך שהכוהו, הרי ממילא פיו ולבו, היינו פנימיות לבבו שוין לטוב, ולפיכך כשר, עיין שם בלשונו הזהב וינעם לך מ"ה.**

וכן אמרו בגמרא (קדושין מט:): המקדש את האשה ואומר לה על מנת שאני צדיק גמור, ונמצא רשע גמור, מקודשת מספק, משום שאנו חוששים שמא הרהר תשובה באותה שעה, ומשמע דאילו ידעינן בוודאי שהרהר תשובה, הוי קדושי וודאי מ"ו, ואם

אנו סומכים על ההרהור והקבלה אף בדין דאורייתא **בענין אשת איש החמור, הרי מכאן ראייה מפורשת כשמהרהר בתשובה בלב שלם ובאמת, מיד נעשה באמת בעל תשובה עד שכבר נקרא 'צדיק גמור' מ"ו, אף על פי שעדיין לא עשה עוד את כל אופני ותקוני התשובה כדי למרק ולתקן את נפשו, והיינו משום שתשובה עם מירוק ותיקון הנפש הם שני ענינים נפרדים מ"ח.**

רבינו ממושיך שם לברר עוד כמה דברים על פי זה, ואין כאן מקומו. ונביא רק את השלמות הדברים לענין מה שכתב כאן:

ובדברינו אלה יתפרש גם כן דברי המדרש רבה (שמות לח, ד) וזה לשונו: אמרו ישראל לפני הקב"ה, הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן, אנו אין לנו קרבן, אמר להם הקב"ה (הושע יד, ג) קחו עמכם דברים, אין דברים אלא תורה, אמרו לו אין אנו יודעין, אמר להם הקב"ה קחו עמכם דברים, ואין דברים אלא תפילה וכו', במצרים לא בתפילה פדיתי אתכם, דכתיב (שמות ב, כג) ויאנחו וגו' ויצעקו, בכו והתפללו

הערות וציגונים

מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, וכתוב הגט והוא גט כשר... שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחק ונדחק לעשות דבר שאינו מחויב בו מן התורה... לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מיישראל, ורוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשיש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש לרצונו.

מו. והרי ש כמה עבירות שאינן מתכפרות בהרהור תשובה, כמו עבירות שבין אדם לחברו שאפילו יו"כ אינו מכפר עד שירצה את חברו, וכן גזלן אינו מתכפר עד שיישיב את הגזילה, ועיין ברמב"ם פ"ח מהלכות אישות ה"ה, ובטו"ש"ע אה"ע סי' לח סעיף לא, ובבית שמואל וחלקת מחוקק שם.

מז. עיין מה שכתבנו לעיל בהערה כ' מדברי הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע.

מח. עיין היטב בהקדמה שכתבנו לעיל בהערה ל.

בעומק הלב שהוא נקי ומנוקה מכל שמץ ודופי, ודוד המלך ע"ה היה מבקש רבונו של עולם 'התבוננת על מקומו' פירוש על מקום זה, 'ואיננו' ותראה שאין שם שום רשע וחטא ועון, ע"כ. לשון התבוננת הוא בינה, ובינה הוא מקור התשובה, על דרך ולבבו יבין ושב, שהנקודה הזו היא מחיה ומשיבה ומועלה את נפשו ופש הישראלי, וממנה תוצאות חיים, כי הניצוצי שביבי זיקי רשפי אש שלהבת יה עוד לא נכבו, וכאשר נופח בהם מתלהבים בשלהבת אש, עד שהבערה ללהב יוצאה, ולבו ונפשו לזהטים לה'.

מד. עיין לעיל הערה לח שם נתבאר עומק כוונת דברי רבינו כאן.

מה. וזה לשון הרמב"ם ז"ל הנוגע לעניננו: מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל

ביכולתנו להכין את עצמינו לזה, ואין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה ג), לזאת אמרו אין אנו יודעין, שהדעת שלנו הוא מטונף ומלוכלך. וכן לקרבן, הקרבת הקרבן בלא תשובה אינו כלום, וזה אין בידינו. אמור להם הקב"ה בכו והתפללו לפני, כי אנכי שומע תפילת כל פה ואינני פוסל תפילת כל בריה (תנחומא ואתחנן ד), אם רק בלבו מקבל על עצמו לעזוב הרע מהיום, ולבל לשוב עוד לכסלה. כי במצרים היו אבותיכם משוקעים במ"ט שערי טומאה, ולאשר ראיתי עומק לבם כי יתחרטו באמת, שקבלתם באמונה ובצדק, שמעתי תפילתם, וכן גם אתם, בכו והתפללו ותקבלו על עצמכם לשוב מדרכיכם, והקבלה באמת נחשב בעיני למעשה.

לפני כ'. והמדרש הזה הוא פליאה, דשיעור קרבן הוא דנקא (שבועות לו. זבחים מח.), ואיך אפשר דכל ישראל השיבו שאין להם דנקא. וגם על דברי תורה לכאורה יפלא, וכי לא היה בכל ישראל מי שילמד עמהם, וידע ללמוד.

אולם הפירוש הוא כדברינו הנ"ל, דכשאמר להם הקב"ה שילמדו תורה, השיבו לו אין אנו יודעין, היינו ללמוד התורה צריך הכנה דרבה ותשובה שלימה, כדכתיב (ירמ' ד, ד) נידו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים (חובת הלבבות שער יחוד המעשה פרק ה), מה שאין כן בלא זה הוא בבחינת (תהלים נ, טז) ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי (ספר הליקוטים פר' כי תצא), ומכל שכן כשלימוד הזה הוא לתיקון חטאים כמאמרם, בוודאי נחוץ להכנה רבה. וזה אמרו, הרי אנו מלאי עון, ואין

תמצית המאמר

כי האדם יראה לעינים והאלקים יראה ללבב.

לפנימיות לב איש הישראלי, אזי מיד נחשב לו כאילו עשה תשובה בפועל, כי פנימיות לבבם ונפשם חושק לעלות אל מקור מחצבתה, וזה הפירוש 'לא הביט און ביעקב' היינו בתוך פנימיות לבבם של יעקב, 'ולא ראה עמל בישראל' היינו בפנימיות לבבם, והטעם כי - 'ה' אלקיו עמו' כי פנימיות נשמתם הוא חלק אלוקי ממעל, מה שאין כן אומות העולם, אשר גם פנימיות לבבם הוא שחור, והיהפוך כושי עורו, לכן אין מועיל תשובה לאומות העולם, כי תשובה הוא שישוב אל פנימיות לבבו, וזה הוא רק בישראל, שפנימיות לבבו וחלק יעקב אשר בקרבו הוא נקי מכל סיג ופגם.

וזאת פעל יעקב אבינו בתפילתו, באומרו 'בסודם אל תבוא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי', שביקש בזה שבשעת החטא לא יגע החטא בעצמיות ופנימיות לבבם, היינו בחלק יעקב אשר בקרב לבבם, כי יעקב אבינו ע"ה הוא בריח התיכון היוצא מקצה אל הקצה בתוך כללות ישראל, ועל זה היתה תפילתו, שלא יגע החטא של ישראל, בחלק יעקב מעם ישראל. והקב"ה הקשיב לקול תפילתו, וכמאמרם ז"ל אף על פי שחטא ישראל הוא, היינו

חז"ל קובעים איסור חמור לכל האומר הקב"ה ותן הוא, ואיש כל הישר בעיניו יעשה כי לית דין ולית דיין, והזהירוהו באזהרה חמורה ביותר כי יותרו חיי (ב"ק נ). רח"ל. ואילו בפרשת השבוע אנו רואים לכאורה שאינו כן, שהרי כתוב 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו'. ופירש רש"י ז"ל, לא הביט בעבירות שבהן. וביותר קשה להבין את דברי חז"ל כי הם סותרים את דברי עצמם במה שאמרו במדרש כי ישראל שאלו למשה, האיך אנו נגאלים, וכל מצרים מטונפת מעבודה זרה שלנו? אמר להם משה, הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בעבודה זרה שלכם, הרי דאף על חטא עבודה זרה ויתר הקב"ה?!

אלא האמת הוא כן, כאשר איש ישראל גונח וצועק מקירות לבו אל השי"ת, שירחם עליו להוציאו מרשת היצר הרע הרוצה להפילו לבאר שחת. אולם להיות כי מהעונות שעשה נבראו מקטרגים ומזיקים רח"ל, ואינם מניחים לו להיכנס בשערי התשובה. אזי הקב"ה שהוא צופה ומביט בחדרי הלב, ובוחן כליות ולב כאשר הוא מביט

שחלק יעקב אשר בקרבו לא חטא, ועל ידי זה יוכל לזכות כל אחד מישראל בכל מדרגה שהוא עומד, יהיה איך שיהיה, יוכל לזכות לתשובה, וזה הוא לא הביט און ביעקב, כי בחלק יעקב באמת אין שם שום שמץ ופגם מחטא חלילה, וכנזכר לעיל. (כת"ק)

תוספת ביאור בכל הנ"ל מדברי רבינו ב"ב אלול:

הנה מבואר דעיקר ענין התשובה היא העזיבה והחרטה והקבלה על להבא באמת, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שכוונתו באמת ובתמים שלא ישוב עוד לכסלה, וכל כך הוא מתמרמר ומתחרט ונבזה בעיניו ונמאס החטא, עד שאם נזדמן לפניו החטא הזה פעם אחרת לא יעשה אותו בשום אופן, ובזה הוא נחשב תיכף ברגע הזאת לבעל תשובה גמור לפני הבוחן כליות ולב אשר בוחן ובודק גנזי נסתרותיו, אשר מחשבתו באמת ובתמים, ומתנחם באמת על רוע וזדון לבו, אבל למרק העונשים הקשים והמרים צריך עוד לקבל את הארבעה מיני חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש ולעשות כל תיקוני התשובה כפי המבואר בספרים הקדושים. אולם לפני היודע מחשבות ותעלומות סתרי כל חי מאז שקיבל על עצמו בקבלה ועזיבה וחרטה הוא נחשב אצלו ית' לצדיק גמור. וכמבואר דגט המעושה בישראל כשר, דבאמת פנימיות כל איש ישראל רוצה לעשות טוב ולא רע ח"ו, אלא שהיצר הרע כופהו ומטעהו עד שמביאו לידי חטא, ולכן כאשר יאמר בפה כי רוצה הוא, ממילא פיו ולבו, היינו פנימיות לבבו שוין לטוב, ולפיכך כשר. וכן המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, ונמצא רשע גמור, מקודשת שמא הרהר תשובה, ואילו ידעין בוודאי שהרהר תשובה, הוי קדושי וודאי, אף בענין אשת איש החמור, הרי כשמהרהר

בתשובה בלב שלם ובאמת, מיד נקרא צדיק גמור, אף על פי שלא עשה עוד כל אופני ותקוני התשובה.ובזה יתפרש גם דברי המדרש רבה: אמרו ישראל לפני הקב"ה, הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן, אנו אין לנו קרבן, אמר להם הקב"ה קחו עמכם דברים, אין דברים אלא תורה, אמרו לו אין אנו יודעין, אמר להם הקב"ה קחו עמכם דברים, ואין דברים אלא תפילה וכו', במצרים לא בתפילה פדיתי אתכם, דכתיב ויאנחו וגו' וידעקו, בכו והתפללו לפני כו'. והמדרש הזה הוא פליאה, שהרי שיעור קרבן הוא דנקא, ואין אפשר דכל ישראל השיבו שאין להם דנקא. וגם על דברי תורה לכאורה יפלא, וכי לא היה בכל ישראל מי שילמד עמהם, וידע ללמוד. והפירוש הוא כנ"ל, דכשאמר להם הקב"ה שילמדו תורה, השיבו לו אין אנו יודעין, היינו כי ללימוד התורה צריך הכנה דרבה ותשובה שלימה, ובלא זה הוא בבחינת ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי, ומכל שכן כשלימוד הזה הוא לתיקון חטאים כמאמרם, בוודאי נחוץ להכנה רבה. וזה אמרו, הרי אנו מלאי עון, ואין ביכולתנו להכין את עצמינו לזה, ואין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, לזאת אמרו אין אנו יודעין, שהדעת שלנו הוא מטונף ומלוכלך. וכן לקרבן, הקרבת הקרבן בלא תשובה אינו כלום, וזה אין בידנו. אמר להם הקב"ה בכו והתפללו לפני, כי אנכי שומע תפילת כל פה ואיני פוסל תפילת כל בריה, אם רק בלבו מקבל על עצמו לעזוב הרע מהיום, ולבל לשוב עוד לכסלה. כי במצרים היו אבותיכם משוקעים במ"ט שערי טומאה, ולאשר ראיתי עומק לבם כי יתחרטו באמת, שקבלתם באמונה ובצדק, שמעתי תפילתם, וכן גם אתם, בכו והתפללו ותקבלו על עצמכם לשוב מדרכיכם, והקבלה באמת נחשב בעיני למעשה.

הוראה למעשה בעבודת ה'

א. עיקר ענין התשובה היא העזיבה והחרטה והקבלה על להבא באמת, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שכוונתו באמת ובתמים שלא ישוב עוד לכסלה, וכל כך הוא מתמרמר ומתחרט ונבזה בעיניו ונמאס החטא, עד שאם נזדמן לפניו החטא הזה פעם אחרת לא יעשה אותו בשום אופן, ובזה הוא נחשב תיכף ברגע הזאת לבעל תשובה גמור לפני הבוחן כליות ולב אשר בוחן ובודק גנזי נסתרותיו, אשר מחשבתו באמת ובתמים, ומתנחם באמת על רוע וזדון לבו, אבל למרק העונשים הקשים והמרים צריך עוד לקבל את הארבעה מיני חלוקי כפרה ולעשות כל תיקוני התשובה כפי המבואר בספרים הקדושים.

ב. כאשר איש ישראל גונח וצועק מקירות לבו אל השי"ת, שירחם עליו להוציאו מרשת היצר הרע הרוצה להפילו לבאר שחת. אולם להיות כי מהעונות שעשה נבראו מקטרגים ומזיקים רח"ל, ואינם מניחים לו להיכנס בשערי התשובה. אזי הקב"ה שהוא צופה ומביט בחדרי הלב, ובוחן כליות ולב, כאשר הוא מביט לפנימיות לב איש הישראלי, אזי מיד נחשב לו כאילו עשה תשובה בפועל, כי פנימיות לבבם ונפשם חושק לעלות אל מקור מחצבתה.

ג. וכל זה הוא רק בישראל, דבאמת פנימיות כל איש ישראל רוצה לעשות טוב ולא רע ח"ו, אלא שהיצר הרע כופהו ומטעהו עד שמביאו לידי חטא, ולכן כאשר יאמר בפה כי רוצה הוא, ממילא פיו ולבו, היינו פנימיות לבבו שוין לטוב, אבל באומות העולם אשר גם פנימיות לבבם הוא שחור, והיהפוך כושי עורו?, לכן אין מועיל תשובה לאומות העולם, כי תשובה הוא שישוב אל פנימיות לבבו, ולהם אין את פנימיות הלב שיש לישראל.

ד. מטעם זה אמרו חז"ל: המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, ונמצא רשע גמור, מקודשת שמא הרהר תשובה, ואילו ידעין בוודאי שהרהר תשובה, הוי קדושי וודאי, אף בענין אשת איש החמור, כי כשמהרהר בתשובה בלב שלם ובאמת, מיד נקרא צדיק גמור, אף על פי שלא עשה עוד כל אופני ותיקוני התשובה.

ה. ללימוד התורה צריך הכנה דרבה ותשובה שלימה, כדכתיב 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', מה שאין כן בלא זה הוא בבחינת 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי', ומכל שכן כשלימוד הזה הוא לתיקון חטאים כמאמרם, בוודאי נחוץ להכנה רבה. על זה אומר להם הקב"ה לישראל, בכו והתפללו לפני, כי אנכי שומע תפילת כל פה ואינני פוסל תפילת כל בריה, אם רק בלבו מקבל על עצמו לעזוב הרע מהיום, ולבל לשוב עוד לכסלה.

בִּינַת הַמַּאמֵר

מעשיהם של צדיקים

א

הריני מקבל עלי...

כח הקבלה טובה של איש ישראל.

יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם, והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסכית ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להזהר כאשר יזהירו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר, ומעת אשר קבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה! וכן אמרו רבותינו זכרונם (מכילתא בא, יב כח). 'וילכו ויעשו בני ישראל' וכי מיד עשו, והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחדש? אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד. ואמרו (אבות דרבי נתן פרק כב) כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת,

רבינו זי"ע מביא במאמרו הק' על ענין הכח הגדול שיש בקבלה שהאדם מקבל על עצמו, ובלשונו הטהור: "לפני היודע מחשבות ותעלומות סתרי כל חי מאז שקיבל על עצמו בקבלה ועזיבה וחרטה הוא נחשב אצלו ית' לצדיק גמור. וכן הוא מבואר ברמב"ם, דפנימיות כל איש ישראל חלק יעקב השוכן בקרבו קדוש, עיין שם שכתב דגט המעושה בישראל כשר, דבאמת פנימיות כל איש ישראל רוצה לעשות טוב ולא רע ח"ו, אלא שהיצר הרע כופהו ומטעהו עד שמביאו לידי חטא, ולכן כאשר יאמר בפה כי רוצה הוא, ממילא פיו ולבו, היינו פנימיות לבבו שוין לטוב, ולפיכך כשר".

כח הקבלה להפוך את האדם מן הקצה אל הקצה.

כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער שני אות ז') וז"ל: כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים

שנאמר (שמות כד, ז) 'נעשה ונשמע'. ביאור הדבר, כי האיש אשר קבל על נפשו בלב נאמן לשמור ולעשות על פי התורה אשר יורוהו ועל פי המשפט אשר יאמרו לו היושבים על המשפט, יש בידו מן היום הזה שזכר על כל המצות, על אשר שמעה אזנו מדברי התורה ותבן להם, ועל הדברים אשר לא גלו אזנו עליהם... עכ"ל.

ובאמת כבר מצינו לזה מקור בדברי הגמרא: דהנה איתא בגמ' תענית (ח:) שבימי רבי זירא גזרו האויבים גזירה על ישראל והוסיפו גם לגזור שלא יתענו, כי ידעו רשעים הללו שהתענית מבטלת גזירות, אמר להם רבי זירא שיקבלו על עצמם להתענות לאחר שתתבטל הגזירה, ועצם קבלת התענית תחשב להם לתענית לבטל עבורה את הגזירה, אמרו לו מניין לך זאת, אמר להם דכתיב (דניאל יב) 'ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת לך להבין ולהתענות לפני אלוקיך נשמעו בדריך'.

כח הקבלה משנה את צורת האדם.

בפרשת שמות כתוב (א, טז): 'וכאשר יענו אותנו בן ירבה וכן יפרוץ'. פירש"י בכל מה שהם נותנין לב לענות, כן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ... **הרה"ק בעל 'שם משמואל'** זי"ע למד מזה דברים נוראים משמחי לב לענין קבלה טובה שאדם מקבל על עצמו, איך שזה מועיל לשינוי במהות של האדם, וזלה"ק:

ובזה לימוד לאדם, לבל יתבהל לאמור, איך נוכל את יצה"ר שהוא הר גבוה וקשה, ולהבקיע בין חומות ברזל המונעים את האדם להשיג שלימותו?! ולזאת ישיב אל לבו, כי מחשבה טובה מצרפה

הקב"ה למעשה, וא"כ תיכף כשנדבה לבו אותו להתקדש הרי תיכף באה בו כל הקדושה מכל המעשים שהוא עתיד לעשות, ונהפך לו לב אחר, ושוב אין להשוות עצמו קודם הקבלה לאחר הקבלה. וק"ו הדברים, אם במה שהיו נותנין המצרים לבם לענות אותם נתוסף בישראל כח לפרות ולרבות עד שלבשו צורה אחרת שלא נשמעה כמוה, שכולם יחד ילדו ששה בכרס אחד, על אחת כמה וכמה איש שנותן דעתו להתקדש, ומקבל עליו באמת עול תורה ועול מצוות שנסתנה תיכף מהותו וצורתו לאיש אחר, וכמו שאמרו ז"ל (רות רבה פרק ג) ברות, כיון שנתנה דעתה להתגייר הושה אותה הכתוב לנעמי, אך כל זה באם הקבלה היא מעומק הלב באמת, כי לא לפניו חנף יבוא, וכי מה תועיל החיצוניות להשיג כח פנימי אם לא ברגש הנפש, רוח אייתי רוח ואמשיך רוח.

כח הקבלה מגביה את האדם למעלה ראש.

דבר נפלא ונחמד כתב רבינו במאמריו לפסח אותו קל בענין כח הקבלה טובה - להפוך את הצור ל- רוצה, וזה לשון קדשו:

בצאת ישראל ממצרים וגו' היתה יהודה לקדשו. אף שהיו משוקעים במצרים במ"ט שערי טומאה רח"ל, עכ"ז בעת וברגע אחת שהיתה יהודה לקדשו, כמאחז"ל שנחשון בן עמינדב קפץ תחילה לתוך הים וקידש שמו של הקב"ה, זכה לבחינת ישראל ממשלותיו, להיות בחינת מושל, על דרך אומרים ז"ל אני מושל באדם, מי מושל בי, צדיק. וכמו שאמר **המגיד הק' מקאזניץ** זי"ע עה"כ 'וכל בניך למודי ה' שמלמדים להשי"ת האריך ומה יתנהג עם בניו. הים ראה ויונס וגו', מה לך הים כי תנוס, שים נא

אל לבך מה זה הים שהוא דומם, כי תנוס, הירדן תסוב לאחור וגו', מלפני אדון, שהוא אדון על הכל, חולי ארץ, רגז ארץ מלשון חיל ורעדה, מלפני אלוקי יעקב, כי נוכל לקחת מזה מוסר השכל לעבודת ה', מה הים שהוא דומם ואף אם מקיים דברי ה' ג"כ לא מקבל תשלומי שכר, עכ"ז ירא ויפחד מהדר גאונו ית"ש, ק"ו ב"ב של ק"ו העם זרע קודש שמושרש בלבבם חלק אלוקי חלק יעקב, ואם מקיימים מצות ה' מקבלים שכר טוב, ואם ח"ו יעברו... עאכו"כ שצריך לפחוד, ההופכי הצור אגם מים, שיוכל לזכות להסיר לב האבן ולהפכו ללב בשר, ולשפוך כמים לבו, חלמיש למעינו מים: ההופכי הצור אגם מים, הרמז לדברי הנ"ל, שתהפוך תיבת ה'צור ונעשה "רוצה, והענין כי באמת נקודה הפנימית נכספת ומשתוקקת לעבוד את ד', אך מסכים המבדילים מונעים ומפריעים וכמו"ש הרמב"ם לענין גט מעושה דאינו חשוב כפיה, שבאמת זה רצונו אך היצה"ר אינו מניחו, וכשיזכה להפוך לב האבן נעשה "רוצה".

נח הקבלה נחשב כמעשה.

איתא בספרים הקדושים שצריך האדם לקבל על עצמו ארבע מיתות בית דין נגד מה שחטא בארבע אותיות שם הוי"ה ב"ה. ואמנם זה נתקן על ידי שמקבל עליו בלב בלבד כאילו שעבר כל ד' מיתות, ומדמה בנפשו את המסירות נפש באמיתת לבבו, ועל ידי שמקבל בנפשו מסירות נפש באמת, על ידי זה ניצל מכל דינים וגבורות, ובכוחו להפילם על שונאי ישראל בפועל ממש, ראה על כך מה שכתב באריכות הרה"ק מהר"ח ויטאל זי"ע בשער הכוונות (דרושי כוונת ק"ש, דרוש ו). וכן כתב הרה"ק

הרבי ר' אלימלך זי"ע בצעטיל קטן (אות א): בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה, יהרהר במצות 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' וידמה בנפשו ויציר במחשבתו כאילו **אש גדול ונורא בועל לפניו עד לב השמים, והוא בשביל קדושת השי"ת שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קידוש ה', ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה.**

בספר הקדוש 'אמרי נועם' הביא לזה רמז נאה (ח"ב לפסח): שעל זה מרמז הכתוב: 'ואראך מתבוססת בדמך ואומר לך בדמך חי'. פירוש במה שאתה מדמה בנפשך מסירות נפש עבור כבוד ה', הקב"ה אומר לך שדי בזה במה שאתה **מקבל על עצמך בדמיון** למסור נפשך על קדושת שמו ית', ואינך צריך לעשות זאת בפועל, **ותוכל להמשיך לך חיים ברצון בלבד, וזהו 'בדמך חי' - בדמיון לבד חי.**

מרן **הבית יוסף** ז"ל היה בקשרי ידידות עם **המקובל הק' רבי שלמה מולכו** ז"ל, שעלה על מוקד האינקוויזיציה ונשרף על קידוש השי"ת, והבית יוסף קינא בו מאוד והשתוקק אף הוא להישרף על קדושת ה', והובטח מפי המגיד שלו שאכן גם הוא יזכה לזה (מגיד מישרים פ' ברכה). וביותר איתא שם (ישעיה מ, כח) שהמגיד אמר לו: תזכה לעלות במעלות הצדיקים, ותזכה להישרף על קדושת ה', ובכן תשאר זך ונקי, ומעתה אתה נחשב מהעומדים לפני ה', לפי שאתה עתיד להישרף על קדושת ה', ונשמתך מתעלה מעתה, ומחיצתך במחיצת קדושי עליונים עכלה"ק.

וסיפר המהרי"ד **מבעלזא שפעם אחת שאל אביו המהר"א את אביו הק' המהר"ש** זי"ע שלכאורה תמוה מאוד, שהרי לא מצינו שהבית יוסף נהרג

חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח בשום מקום
וזמן ח"ו, וברוב אהבתו אלינו נתן לנו רפאות תעלה
לכל החטאים היא תשובה, וברגע קטן יוכל להיות
בריה חדשה כקטן הנולד, וכמובא ברמב"ם ז"ל (הל'
תשובה פ"ז ה"ו) אמש היה שנאו ומשוקץ ומרוחק
ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, וכן
משמע בגמ' (קידושין מ"ט ע"ב) המקדש את האשה
על מנת שאני צדיק, מקודשת מספק שמא הרהר
תשובה, ואם היינו יודעין בבירור שעשה תשובה
היתה מקודשת בוודאי.

**ונראה שברגע קטן אם מקבל על עצמו לשוב
מדרכו הרעה ולעשות מצות ה' באמת יוכל להיות
מיד צדיק, על ידי זה יהיה לבו בטוח בה' שבוודאי
יקבל תשובתו ויהיה תמיד בשמחה, ומהשמחה
והבטחון יבא לקבלה האמיתית, וזוכה באמת
לתשובה שלימה.**

על קידוש ה', אלא האריך ימים על ממלכתו עד
שנות זקנה ושיבה [הבית יוסף נולד בספרד בשנת
רמ"ח ונפטר בעיה"ק צפת בשנת של"ה כשהיה
פ"ז שנים].

והשיב לו אביו המהר"ש: אין זה קושיא כלל,
כי הבית יוסף היה מוסר נפשו בכל רגע ורגע עבור
שמו הגדול ית"ש, והן הנה היו דברי המגיד שיזכה
למות על קידוש השם.

מהיכן זוכים לקבלה טובה.

על כך כותב רבינו זי"ע בפרשת עקב אות א
[לאחר שמביא את דברי רבינו יונה הנ"ל]:

**עיקר ותועלת גדול ועצה היעוצה הוא, לזכות
לקבלה ההיא, לבל יהיה חלילה בעצבות על כל
אשר עשה, רק להיות שש ושמח על אשר זכה
להיות מעם ה' הרחמן, אשר ברוב רחמיו וחסדיו**

ב

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו.

**רק בישראל, שפנימיות לבבו וחלק יעקב אשר
בקרבנו הוא נקי מכל סיג ופגם.**

**לא הביט און ביעקב - כי ישראל אפילו
כשחטא ח"ו נשאר תמיד במהותו ישראל.**

בפרשת תולדות אות י מביא רבינו מעשה
רב שהיה לו עם אביו רבינו הזקן זי"ע בהיותם

רבינו מביא במאמרו על הכתוב 'לא הביט און
ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו
ותרועת מלך בו': היינו כי פנימיות נשמתם הוא
חלק אלוקי ממעל, מה שאין כן אומות העולם,
אשר גם פנימיות לבבם הוא שחור, והיהפוך כושי
עורו, לכן אין מועיל תשובה לאומות העולם, כי
תשובה הוא שישוב אל פנימיות לבבו, וזה הוא

שינה עמוקה, וראה כי הגביה ידו לצווארו מתוך השינה ולא נגע באצבעותיו כי אם ע"י שרוול בית ידו, ונשתומם על זה בעל החי' הרי"ם ואמר אילו לא באתי אלא בשביל זה דיינו.

אז אמר לו הרבי הזקן מווארקא, לי הדבר מובן ואינו תמוה כלל, כי אם אומרים החייט ישן, או הסנדלר ישן, אין זה אמת, כי בשעת השינה אינו עושה מלאכתו ואינו לא חייט ולא סנדלר. אבל אם אומרים הצדיק ישן הוא אמת וצדק, כי הרבי אף בשעת השינה הוא רבי...

והאדה"ז מווארקא צוה למשמשו להביא לו שמה את בגדי השבת, וחכה עד שהקייץ רבינו וקבל שלום, ושבת אצלו. (תפארת ישראל מודזין חוברת ז ברקלין תשרי תש"ז).

לא הביט און ביעקב - מתוך טבין ותקילין שנותנים בעד שמחה של מצוה.

מעשה רב בענין זה מה שסיפר הרה"ק המגיד מאווריטש בעל בת עין זי"ע מה שהיה לו עם הרה"ק המגיד מטשרנוביל זי"ע.

פעם הלכו שניהם יחד לדבר מצוה, בדרכם הגיעו לאיזה כפר נידח. ואיש כפרי ראה אותם מרחוק והכיר בהם שהם אנשי צורה, ורץ לקראתם ופנה אל המגיד מטשרנוביל [שהיה מבוגר מהבת עין], ואמר לו שיש לו תינוק שהיום הוא יום השמיני שלו וצריך למולו, וביקשו לשמש כסנדק לבנו. שאל אותו הרב המגיד, ומה עם סעודת ברית? אמר לו האיש, רבי, איש עני אני ואין לי כלום מה לתת לסעודת ברית. אמר לו הרב המגיד, א"כ אני יכול להיות סנדק אצלך, כי אינני הולך לברית שאין עושים שם סעודת ברית!.

במארינבאד, ורבינו יצא עמו לטייל באויר הצח, וז"ל: בהיותינו במארינבאד לרפואה, וכאשר נהנה מאד מאויר הצח והריח טוב שמה, אמר, כי אעפ"י שנמצא שמה אנשים רעים וחטאים אעפ"כ אינם מקלקלים האויר והריח, וכמו שמזבלים השדה בזבל ואשפות שיש להם ריח רע אעפ"כ הריח מהשדה לא נתקלקל בעצם, וכאשר יעבור ויכלה הריח רע אז הריח הטוב שבשדה יחזור ויריח, כך הוא הענין החלק יעקב שבכח איש ישראל, אעפ"י שיחטא ויטנף א"ע בזבל ואשפה הסרוחים, אעפ"כ ריח הקדושה היא הנקודה הפנימית שבקרבו לא יתקלקל ולא יגע בה שום שמץ פגם, וממנה תוצאות חיים שיוכל לחזור בתשובה להריח עוד כבשמים. וזה פירוש ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד). וזה פ' הכתוב ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', למה לא נתקלקל ריח השדה יען כי ברכו ה', וברכתו הקדושה לעולם תעמוד כן ריח בני, עכלה"ק של רבינו הזקן שם.

מענין לענין באותו ענין: פעם אחת בא הרה"ק מוהר"י מקאזמיר זצוק"ל לשבות בשבת קודש בעיר ווארשא. בערב שבת באו הרה"ק הרבי הזקן מווארקא והרה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע לקבל פניו, כשהגיעו לביתו לקחת ברכת שלום מצאוהו להרה"ק מקאזמיר כשהוא ישן, והנה החי' הרי"ם לא היה יכול להתמהמה כי מיהר להגיע לביתו שהיה מרחק רב משם, ומחמת השעה הדחוקה פנה לבנו של מוהר"י ואמר, אם אני יכול לקבל שלום הייתי חפץ לכל הפחות לקבל פניו פני רב ולראותו, ובקש ממנו לפתוח הדלת כדי שיוכל להביט בו. והנה כאשר פתח בנו את הדלת כסדק קטן הציץ בו והסתכל בו, ורבינו מקאזמיר היה דרכו לישון

וסיים הרב המגיד שלכן שמו של השטן הוא סמא"ל שזה ר"ת א. סיום מצוה אין לעשות. ב. סיום מסכתא אין לעשות. ג. סעודת מצוה אין לעשות... כי אלו הדברים מוכיחים את טהרתם וקדושתם של ישראל איך הם מהדרים במצוות, ושמחים בלימוד התורה, ומפזרים ממון לסעודת מצוה.

לא הביט און ביעקב - באספקלריה המאירה של חסידות.

אחד מגדולי תלמידיו של הרה"ק בעל התניא זי"ע היה הרב הצדיק רבי אהרן מסטראשעלע, בילדותו גדל וחונך בביתו של בעל התניא יחד עם בנו האדמו"ר האמצעי, כשבעל התניא מינה את בנו הרבי האמצעי לחנך את האברכים, היה הרבי האמצעי מחנכם בקירוב גדול, ואף את האברכים שהיו זקוקים לתיקון המדות, היה מקרב. סדר החינוך שלו היה רק בדרך של קירוב.

רבי אהרן היה בעל לב גדול, ואף שהיו לו מוחין דגדלות, היה לבו גדול יותר, והיה בעל התפעלות גדול ביותר, היו זמנים שבשעת שמיעת תורה מרבנו הזקן היה קושר עצמו באבנט לשולחן כדי שלא יתחיל לקפוץ מגודל ההתפעלות.

רבי אהרן היה תקיף וחמוד סבר, ואם איזה דבר לא היה כמו שצריך, היה מבטל ומדחה לגמרי, היה זמן של כמה חודשים שהרבי האמצעי לא היה בקו הבריאות, ורבי אהרן עסק אז בחינוכם והדרכתם של האברכים.

רבי אהרן חנך והדריך את האברכים בדרך שלו, ובהיותו בעל התפעלות גדול, היה לעתים קרובות מבטל ומדחה את המוחנכים.

שאל אותו האיש, רבי מה אני יכול לעשות הרי אין לי? אמר לו המגיד, לך תלווה כסף לצורך מצוה זו, ואני הראשון שנותן לך מעות עבור זה במתנה, ותוך כדי דיבור הושיט לו מעות כדי מחצית הסעודה. מיד רץ האיש למכריו ולחבריו ולוה מהם כסף עד שהשלים את כל החסר לו, והכין בזריזות סעודת ברית כרצונו של המגיד, ותיכף ומיד רץ להודיע למגיד שב"ה הכל מוכן.

לאחר מכן התקיימה הברית כאשר המגיד שימש כסנדק, והבת עין התכבד באמירת הברכות, ולאחר הברית השתתפו שניהם המגיד והבת עין בסעודת הברית.

בתוך הסעודה אמר הרב המגיד, שהיצה"ר מקטרג תמיד על ישראל על דבר עבירה שהם עושים, ואחד הדברים החזקים ביותר שמשתיקים אותו, הוא כששואלים אותו, הרי בכל מצוה ומצוה שעושים הם שמחים ומפזרים ממון רב לקיום המצוה, ואף עושים סעודת מצוה, האם ראית פעם יהודי שעובר עבירה ועושה על זה גם כן סעודת מריעים??? בודאי שלא, א"כ הרי זה סימן שכל העבירות שעושים רח"ל הם מהשפה ולחוף, ולא מתוך פנימיות ומהותם, כי עיקר הפנימיות שלהם הוא רק לעשות רצונו ית"ש, וכשמצליחים בזה הם עושים סעודה על כך...!

המשיך הרב המגיד ואמר: שעל זה אין ליצה"ר מה לענות, אלא הוא מחכה מתי יעשה יהודי איזה ברית או מצוה אחרת שצריך לעשות סעודה על זה ואינו עושה, ואז הוא רץ למעלה להשטין ולהראות שגם בקיום המצוה אינם עושים סעודה, לכן אינני בא לברית שאין עושים סעודה!.

הנה מעורר על ידו גם כן למעלה מליץ טוב, ומזכיר זכות על רעהו להגיד עליו ישרו ויחוננו מרדת שחת למצוא לו כופר, וכאשר חלילה אם ישלח חץ לשונו לדבר על רעהו רעה הנה חלילה יגרום כן כמוהו למעלה, ואף אמנם בלתי הלשינותו ודיבורו הכל גלוי לפניו ית"ש... הנה כל גזירות עירין מלמעלה תמהר לצאת יותר אל הפועל על ידי התעוררות בני אדם למטה אשר יגזרו אומר, הן לחוב והן לזכות... ועקימת שפתיו הוה מעשה...

הלא זה הדבר אשר שמענו גם כן מצדיקי הדור שהיו בזמנינו, שלא הוכיחו לאדם את דרכו על פניו לאמר לו מדוע ככה עשית, רק הכל בדברי ריצוי ופיוסים, ובדרך חכמה בדברים טובים, עד אשר שם האדם מעצמו על לבו לשוב מחטאיו, וכה אמר **הרב היהודי האיש האלוקי מפרשיסחא זי"ע** כי קבל דברי **הרב הצדיק האלקי ר' דוד מלעלוב זי"ע**, שלא להוכיח עוד אנשים בדברי תוכחת וניאוצים כדי להשיבם בתשובה שלימה לפני השי"ת ב"ה, כי אם להתהלך עמהם בדברי ריצוי ובנחת ולקרב את לבבם באהבה לעוררם ביראת שמים. והוא ג"כ עד"ז שבארנו, כי אין ראוי להזכיר שום חטא ועון חלילה על שום אחד מבני"י כמבואר בדבריהם ז"ל על ענין אליהו שאמר קנא קנאתי וכו', רק צריך תמיד ללמד זכות על בני"י, ולהזכיר מעשיהם הטובים לפני השי"ת, כי כולם קדושים כולם טהורים וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם, וכמו שידענו **מהרב הקדוש האלוקי בעל המחבר ס' קדושת לוי זי"ע** שבימי החנוכה היה שש ומתפאר לפני השי"ת ב"ה על מצות נר חנוכה שישיראל מדליקין, לומר, ראה כמה בניך טובים, כמה הם נזהרים במצוותיך,

פעם נכנס רבי אהרן ליחידות אל רבנו הזקן, והתאונן שלימודו בכלל ותפילתו בפרט הם בלי חיות פנימית.

הרבי נשען על זרועות קדשו, נכנס לדביקות, וכעבור כמה רגעים הרים ראשו הקדוש ואמר: 'פועל אדם ישולם לו', ההנהגה שלמעלה היא מדה כנגד מדה, כשמדחים יהודי אפילו בכוונה לשם שמים לטובתו, מתנהגים אתו גם מלמעלה כמדתו, ונועלים בפניו דלתות ושערים, וכשמקרים יהודי מקרבים אותו גם מלמעלה ופותחים בפניו שערי היכלי תורה ועבודה.

ישנם הרבה דברים בעבודה שאדם צריך להשתמש בהם רק לעצמו, וביטול הוא אחד מהדברים האלה, על הזולת צריכים לחשוב מקודם. הדרך האמיתית היא, שאת הזולת צריכים לחזק ולקרב באהבה ובחיבה, שכן **באמת הרי כל דבר טוב שהלז עושה אף תנועה קלה היא גדולה וחשובה מאד באספקלריה הזכה והמאירה של חסידות.**

לא הביט און ביעקב - בדרשת המוכיח.

את המשנה הראשונה בפרקי אבות 'והוה דן את כל האדם לכף זכות'. דרוש דרש הרה"ק **בעל התפארת שלמה זי"ע** בשפה ברורה ובנעימה קדושה: ויש להבין בדבריהם ז"ל בזה, כי לכאורה מה יועיל ומה יוסיף הדין לכף זכות, הלא כלפי שמיא הכל גלוי וידוע, ואם אינו כן מה יועיל שנדונו לכף זכות. אכן הנ"ל **כי הוור לנו בזה גודל כח איש הישראלי ורב פעלו בדבורו בעוה"ז, אשר לו הכח והיכולת להתעורר כן בעליונים למעלה כמוהו מכל אשר יצא מפיו הן לחוב הן לזכות, כי כאשר האדם מלמטה הוא מליץ ישר ומדבר זכות על חברו,**

לשווא הרבי מרבה עמי דברים פנה שוב הפושע ברוב עזות - הנני ברא ושלם, ויודע ששבת היום, ושאסור לרכוב על הסוס בשבת, בזדון ובמעל הנני עושה את כל זאת...

הקדושת לוי לא הוסיף לענות יותר לכסיל כאיוולתו, ופנה והלך לדרכו, או אז נשא את עיניו לשמים ואמר כדרכו בקודש: רבוש"ע, על יהודים כאלו אנו אומרים לך **על ישראל תפארתי!** ראה נא אפילו פושע ישראל כזה לא הסכים בשום אופן לכסות על פשעיו ולדבר שקר ביום השבת! רבוש"ע, מי כעמך ישראל...

גדולי צדיקי הדורות הפטירו על מעשה זה וכיוצא בזה, את הפסוק 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו' **מי שהשם אלוקיו עמו אינו מסוגל לראות און ביעקב ולא עמל בישראל!**

הרה"ק השרף רבי אורי מסטרעליסק זי"ע היה תלמידו הגדול של **הרה"ק רבי שלמה מקארלין** זי"ע, והוא לא היה אצלו בשעת פטירתו, כי עד שהגיע כבר יצתה נשמתו בטהרה, ושאל השרף את חבריו, מה צוה רבינו קודם הסתלקותו? והשיבו לו שאמר כי לאחר פטירתו יסתופפו בצילו של **הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיז** זי"ע.

קם רבי אורי ועשה כמצות רבו והלך לרבי מוטל נעשכיזער, כשנכנס להחדר שבו קיבל הרבי את את פני האורחים, וראה שם גביר אחד שבא להתייעץ עם הרבי בעניני מסחרו ולקבל ברכתו, והרבי מקבלו בסבר פנים יפות כדרכו בקודש באהבת ישראל ישראל הגדולה שהיתה בקרבו.

והמדה הזאת באה מגודל האהבה להשי"ת ב"ה וגודל אהבת ישראל, שמבקש תמיד שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לך הוא מחבבם כל כך, להיותם זרע ברכ' ה' ומקיימי מצוותיו כל הימים, לך אין לראות בהם שום נפתל ועיקש.

והנה הדבר הזה הוא מושרש בלב הצדיקים המבקשים כלל טובות ישראל, כמו שידענו זה מבחינת **אדמו"ר הצדיק האלוקי ר' פישלי מסטריקעוו** זי"ע, שמעולם לא ה' יכול להאמין ששום אחד מישראל יחטא ויעבור איזה עבירה, וכל מה שהגידו לו הכל היה מכזב, כי לא האמין, כי אמר שכל איש מישראל לא יחטא, וזהו מגודל קדושתו ודיקותו בהשי"ת האוהב עמו ישראל, וכבר נאמר **'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל'**. לך הנה הצדיקים ההולכים לפני ה', הנה עיני ה' אל צדיקים ג"כ אינם רואים שום חטא על ישראל כל הימים...

כשה' אלוקיו עמו - לא הביט און ביעקב.

הרה"ק בעל הקדושת לוי זי"ע פגע פעם בפושע ישראל שרכב על סוסו בעיצומו של יום שבת קודש, באהבתו הגדולה לכל איש ישראל התאמץ למצוא לו איזה צד זכות, ופנה אליו ואמר לו: בודאי שכחת ששבת היום! אותו פושע ענה לו בקור רוח, לא! יודע אני ששבת היום! אם כן בודאי שכחת שאסור לרכוב על הסוס בשבת, השיבו הפושע שנית, לא, גם את זה אני יודע שאסור לרכוב על הסוס בשבת! חזר הקדושת לוי ואמר: בטוח אני שפקודת הרופא עליך חזקה שתתרחק לרכוב על הסוס כדי לתקן את רפיון גופך, והנך חושב בטעות שזה בגדר ספק פקוח נפש שדוחה את השבת...

אף אני ידעתי את מה שאתה ידעת, אבל התנדע
למה שלח אותך רבך הקדוש לכאן? למען תדע,
כי האיש אשר אין אהבת ישראל תקועה בלבו כל
כך, עד שאפילו כשהוא רואה באחד שעבר עבירה
גדולה, יהיה אוהב אותו אהבה רבה - האיש ההוא
לא הגיע לחצי עבודה בעבודת השי"ת, שכן אם
תקרב אותו יעשה בלי ספק תשובה שלמה, אם
אינו רשע שאתה מכיר בו שעובר להכעיס.

הביט רבי אורי בפני הגביר והכיר בו כי לפני זמן
מה עבר עבירה חמורה ביותר רח"ל, נצטער רבי
אורי מאד, והשתומם במחשבתו על הצדיק רבי
מוטל איך, ולמה הוא מקרבו כל כך?!

הנעשכיצער ז"ל שהרגיש במחשבו, נגש אליו
ואמר לו: לך מכאן מהר, מה אתה עושה כן בחדרי?
הלך רבי אורי בפחי נפש, ונכנס לבית המדרש,
לאחר זמן יצא הרבי לחפש את האורח רבי אורי,
ומצאו בבית המדרש, אמר לו הרבי:

אמרות ופנינים יקרים

מספה"ק ישמח ישראל

בין המצרים + גלות וגאולה + גלות השכינה

פלוגותתם, אם פרשת ציצית הנוהגת ביום (שבת כז:), אם נוהגת גם בלילה שהיא מאירה כיום.

פסח פג

מזכירין יציאת מצרים בלילות

ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא וכו'. בשם רבינו הקדוש בעל ישמח ישראל זצלה"ה זי"ע, הנה באמת יש לתמוה למה אומרים דוקא פרשת ציצית בלילה מפני שיש בה (במדבר טו, מא) יציאת מצרים (ברכות יב: רש"י ד"ה מזכירין), הלא מצות ציצית אינה נוהגת בלילה (ברכות יג.), והרי בתורה הקדושה נזכר חמישים פעמים יציאת מצרים (זוה"ק ח"ב פג:).

אולם כפי המבואר בזוה"ק (ח"ב לח.) דההיא לילא הוי נהיר תקופת תמוז, ומבואר בראשונים (עי' שו"ת יד אליהו סי' נא) הובא בשמחת הרגל (הגש"פ ד"ה ויראה לפרש) שהיו מחויבים אז בכל

המצוות הנוהגות ביום, ולכן מלו אף בלילה, מפני שלילה הזאת שכיום תאיר דינה כיום, וגם ציצית אע"פ שאינה נוהגת בלילה, יהיה נוהגת בלילה הזאת כמו ביום. ובעבור

בין המצרים

תמוז ואב המה בחינת עינים

תמוז ואב המה בחי' עינים, וכמבואר בספרים הקדושים על "עיני עיני יורדה מים (איכה א, טז), וע"י התוה"ק יוכל להאיר העינים, פקודי ה' ישראל וגו' מצות ה' ברה מאירת עינים (תהלים ט, ט), וזהו והאר עינינו בתורתך (בברכת אהבה רבה) פי' על ידי תורתך.

ר"ח תמוז - אב

בפסח האיר הלילה כאור יום של תקופת תמוז

כתב האזולאי (הגש"פ שמחת הרגל ד"ה ויראה לפרש, מדבר קדמות מערכה יאות נ) כי 'יום צאתך' כולל יום ולילה, כי ליל התקדש חג היתה מאירה כשמש, כמו שאמרו חז"ל בזוה"ק (ח"ב לח.) הוה נהיר ליליא כיומא דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקוב"ה, הדא הוא דכתיב (תהלים קלט, יב) ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה. ועל כן צוונו לזכור ביום ובלילה תדיר יציאת

מצרים, וזה 'למען תזכור את יום צאתך', ולהכי דריש בן זומא לרבות את הלילות, שהלילה כיום יאיר. וזהו

ישועת ה' כהרף עין, ולילה כיום יאיר כתקופת תמוז

י'חכמים אומרים כל ימי חיך להביא לימות המשיח, שגם אז יהיה הלילה כיום, כמו שאנו אומרים (פיוט אז רוב ניסים) תאיר כאור יום חשבת לילה. והנה אנחנו זרע שלומי אמוני ישראל מאמינים בני מאמינים, מאמינים אף שהיו אז בחשבת הלילה, כי היו משוקעים במ"ט שערי טומאה ולא היו כדאים לגאולה (זו"ה לט.), עם כל זה כבוא עת וזמן הישועה, קץ שם לחושך, וברגע אחת תאיר להם אור גדול, ולילה כיום יאיר כיומא דתקופת תמוז. כן גם אנחנו בחשבת הגלות צריכים להזק נפשותינו, ולקבוע ולהשריש בלבינו אמונת ה', כי עוד ירא וישקיף וירחם עלינו ויקבץ נדחינו, אף שאין אנו כדאים וראויים לזה, ומצפים ומחכים בכליין עינים לישועת ה' כהרף עין, ויאיר כאור יום חשבת לילה.

פסח פג

פי המקטרגים, שלא יהיה שום קיטרוג עליהם, ותרם עליהם לטוב תמיד, עד שיהיה סופן להגאל בגאולה שלימה במהרה.

וירא ז

סיבת הגלות היא לצורך העלאת ניצוצות

ידוע תדע, ידוע שאני מפזרן תדע שאני מכנסן, היינו גם בידיעה זו יש עוד ידיעה אחרת, שתדע שהפיזור היא עיקר לצורך הכינוס, ר"ל להעלות הניצוצין שנפלו ונתפזרו ע"י השבירה, ולהכניסן לשורשן הרמה בקודש, שע"י העבודה והעינוי מישראל מתדבקים בהם הניצוצין קדישין, כמבואר באוה"ח (בראשית כח, ה), בבח' תוציא יקר מזולל (ימ"ל טו, יט), כרצון הבוב"ה, וכמש"א (במוסף ליו"ט) וקרפזורינו מבין הגוים ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ.

לך י

ע"י העבודה והעינויים מעלים הניצוצות

וידוע מש"כ האר"י הק' שגלות מצרים היה לתקן ולברר ולהעלות רפ"ח ניצוצין שנפלו לשבירה, לשורשן הרמה בקודש, והעלו ר"ב ניצוצין, וזש"נ (שמות יב, לח) וגם ערב 'רב' עלה אתם, ונשאר עוד פ"ו ניצוצין, וכל הצרות והרפתקאות והגלים שעברו עלינו הוא הכל לברר ולהעלות הניצוצין, שע"י העבודה והעינוי מישראל עי"ז מתדבקים בהם הניצוצין קדישין כמבואר באוה"ח (בראשית כח, ה).

שמות ו

עיקר חטא שגורם הגלות היא שנאת חנם

ובזכות האחדות נזכה לגאולה שלימה, כי עיקר החטא אשר ע"י אנחנו בגלות המר הזה זמן כביר הוא ע"י עון שנאת חנם, וכשניחד לבבינו לאהבה באחיה ורעות נזכה לגאולה האמיתית. וזה הפירוש השתא הכא, אנחנו יחד באחדות, לשנה הבאה בארעא דישראל, כי בכח האחדות נזכה לעלות לציון ברינה.

הגדה של פסח א

זה ציונו לזכור יציאת מצרים שבתוך פרשת ציצית, לזכור שאז בעת יציאת מצרים היה לילה, ועם כל זה הוי נהיר כתקופת תמוז, והיו מחויבים גם כן בציצית, ולפיכך מזכירים יציאת מצרים שבתוך פרשת ציצית, שגם זה הוא זכר ליציאת מצרים (עי' ישמח ישראל פסח אות פג) (הגש"פ תפארת שמואל ד"ה אמר ראב"ע).

מאורן של ישראל פסח ה

גלות וגאולה

יסורי הגלות מחשיכים את אור פנימיות ישראל

מבואר במדרש (ב"ר נ, ט) אחר כל המעשים ישראל נאחזין בעבירות ומסתבכין בצרות וסופן ליגאל בקרניו של איל שנאמר (זכריה ט, יד) וה' אלקים בשופר יתקע, אמר רבי יהודה בר סימון אחר כל הדורות ישראל נאחזין בעבירות ומסתבכין בצרות וסופן ליגאל בקרניו של איל וכו', אמר רבי חנינא בר רבי יצחק כל ימות השנה ישראל נאחזין בעבירות ומסתבכין בצרות ובראש השנה הן נוטלין שופר ותוקעים בו ונזכרים לפני הקב"ה והוא מוחל להם וכו'. היינו גם כן שאברהם אבינו התפלל על הדורות הבאים, כאשר יהיו נאחזין בעבירות ומסתבכין בצרות, הוא הכל מחמת שהם מתעכבים מלעלות אל ה' ועבודתו ית"ש, מחמת המעכבים והמניעות שאור שבעיסה ושעבוד מלכות, אבל לא מחמת עצמם, כי הם חושקים ומצפים ומתאווים, מצד עצם קדושת חלק ה' אשר בקרבם, להתקרב אל ה' ולעבודתו, וכמו שראו עינינו בהאיל הזה שנאחז ונסבך מהמעכבים, אף שחפץ וחשק להעלות על המזבח....

היינו שהתפלל אברהם אבינו ע"ה בקריאת השם המקום ההוא, שיראה לפני הקב"ה רק הנקודה הפנימית שהוא בחינת חלקי ה' אמרה נפשי (איכה ג, כד), ובפנימיות לב ישראל אין שם שום חשק לחטא ואין שם חטא, רק הכל בהלבושים מצד המעכבים, אבל לא בחלק ה' שבקרבם. וזה 'ה' יראה', היינו שתראה רק חלק ה', ושם אין רע רק טוב, ותזכור להם העבודה הזאת, וכאשר ראיתי בעיני בהאיל הזה, כן תזכור להם לסתום

גלות וצער השכינה

צער הקב"ה כשרואה שפלות בניו

במדרש שו"ט (תהלים יח) בדברי אליהו, וז"ל כך הוא כללו של דבר בשעה שהקב"ה מבט בעולמו ורואה בתי טרטיסאות ובתי קרקסאות ואוה"ע יושבים בהשקט ובבטחה וביהמ"ק חרב ובניו בצער מחרה אפו בעולמו להחריבו הה"ד (ימ"י כה, ל) ישאג על נוהו בשביל נויהו לפיכך ותרעש הארץ, עכ"ל, הרי כמה צער יש לו להקב"ה מזה שרואה הרמת ראש העכו"ם ושפלות בניו.

פורים ג

גודל צער השכינה מצרתן של ישראל

כשיתבונן האדם עד היכן מגיע הצער לכביכול כשישראל שרוים בצער, כמאמר חז"ל (סנהדרין מו.) בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, שנשמתן של ישראל הן איברים דשכינתא, או ע"ד דברי הק' מוהר"י מרז'ין צללה"ה קלני מראשי קלני מזרועי, הרמז לתפילין של ראש ותפילין של יד, עפ"י מאמר חז"ל (ברכות ו.) תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו ומי כעמך ישראל גוי אחד (דה"א יז, כא), וכשישראל חוטא אז ח"ו מטיל פסול ודופי

התחזקות בתוקף החשכות בעקבתא דמשיחא

אבותינו נ"ע הביטו מרחוק באחרית הימים, בעקבתא דמשיחא שיהי' תוקף החשכות, והחושך יכסה ארץ, הופיעו אור התחזקות ועליות להעלות מחשכות לנפש ישראל, שיהי' להם במה להחיות נפשותם האומללים והנדכאים, והתחזקות הוא שבכל יום ויום הוא התחדשות חדש, כי הוא המחודש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית.

ר"ח מרחשון ב

בעקבתא דמשיחא אין אתנו יודע עד מה

ועתה בדורות האחרונים מה בחי' סוף הרגלים בחינת עקב, והוה עקבתא דמשיחא בבחינת ועקבותיך לא נודעו (תהלים עז, כ) שאין אתנו יודע עד מה, ומבקשים ותיסק עד רישא, שנזכה לדעת ולידע הכל כמו הראשונים שהיה בבחינת הראש, שנוכל לחזק עצמינו ולסבול היסורים והצער, עד אשר ירא ד' וישקיף וירחם עלינו, ויקיים בנו והי' לך ה' לאור עולם (ישעי' ס, יט) ומלאה הארץ דעה (שם יא, ט), הארץ שהוא במדרגה התחתונה יתמלא דעה. יהי רצון שנזכה במהרה להרחבת הדעת ולגאולה שלימה אמן.

ויחי ד

חורבן הארץ מחמת שלא עסקו בתורה בכוונה הרצויה

...נראה עפ"י דברי קדשו של הב"ה ז"ל (א"ח סי' מ"ז) וליקרת דבריו כי נעמו אעתיקם, וז"ל שם...ונראה דכוונתו ית' מעולם היתה שנהי' עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמותנו בעצמיות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה לישראל תורת אמת במתנה שלא תשתבח מאתנו כדי שתתברך נשמותנו וגופינו ברמ"ה איברים ושס"ה גידים ברמ"ה מ"ע ושס"ה ל"ת שבתורה, ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך, שהיתה השכינה ממוש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מבכדור, ובוה יהי' קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה "והי' המשכן אחד, אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה כל אחד לצורך הדברים הגשמיים להנאתם, לידע הדינים לצורך מושא ומתן, גם להתנאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתברך בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ, כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי מיתתם, הנה בוה עשו פירוד שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בנשמותיה בלי קדושה וזה הי' גורם חורבנה ואבדתה...

תריומה ב [העתק דברי הב"ה]

בתפילין דמארי עלמא, וגדול הצער לכביכול לבעל הרחמים שצריך להעניש ולצער ח"ו את עם סגולתו, וכשיתבונן זה יראה בעינים פקוחות שגם בדין הוא רחמים רבים...

כי תצא ג

צער השכינה שאורח"ע לוקחים ההשפעת בזמן הגלות

...איש ישראל אשר לבו לה' לא יוכל לשמוח אל גיל כעמים וליהנות מהם, כי נפשו מרה לו בזכרו מה נעשה בנו, אשר מהראוי היה, וכן היה רצון הבו"ה, דעיקר השפעתו לירא'ה ולהתמצית לאור"ה, וכמו שהיה בזמן המקדש, ועתה ההיפך בעו"ה כי אלה הרשעים ואורח"ע לוקחים כל השפעת ויש להם כח לעשות סעודה כזאת, ואנו דוויים וסחופים ר"ל... הרי צער ובושה שיש לו לישראל מזה שרואה הרשעים ואורח"ה שלווים ושקטים ובתים מלאים כל טוב, ואנחנו עם ישראל דוויים וסחופים בצפייתנו צפינו ליהנות ממה שישאירו והמה גוי.

פורים ג

המתפלל על צער השכינה מעורר רחמים רבים

ואם נתעורר נקודת הרחמנות על החלק ה' הטמון בקרבו ובקרב נפשות ישראל האלה, אשר לא ידעו ולא יבינו ערך יקרת נפשם, ועד כמה הצער והרחמנות על החלק היקר הזה, אשר ירד ממקור חי החיים לחומר

העכור, וצערנו נוגע על כבוד השכינה, שהיא בח' מלך אסור ברהטים (שיר ז, ו), וצועק רבש"ע עשה למען שכינתך, מעורר בזה רחמים רבים ממקור הרחמים מבחי' למעני אעשה (ישעי' מח, יא) ויושיע כביכול לעצמו, וכמו"ש התוס' (סוכה מה. ד"ה אני), הושענא שיושיע לעצמו.

חיי שרה ח

ע"י שיועצים שפלותם שאין לנו כח להתפלל ע"ע זוכים להקים השכינה

ענין המדרש הוא דהע"ה ע"י תפילותיו היה רוצה להקים ולהרים כבוד השכינה למען שלא תהא עוד השכינה הקדושה בגלויות, ובמה יזכה ילוד אשה להקים השכינה הק', לכן א"ל הקב"ה דוד בני אפילו את מקימי כמה פעמים איני קם, ואימתי אני קם לכשתראה עניים נשדדים ואביונים נאנקים הה"ד משוד עניים מאנקת אביונים, היינו ע"י שיתעוררו וידעו נמיכות ערכם וגודל שפלותם עניים ודלים בדעת, כי אין עני אלא בדעת (נדרים מא.), ואין בהם כח להתפלל עבורם, רק שירחם ה' על עצמו ועל כבודו בבחי' למעני למעני (ישעי' מח, יא), וכמו"ש התוס' (סוכה מה. ד"ה אני) והיינו הושענא שיושיע עצמו, נתעורר מקור הרחמים הנעלם מכל רעיון. וז"ש המדרש למה כי נעור ממעון קדשו.

וישלח ו

פטרון החודש

נדבת ידידנו הנכבד
הרה"ח ר' אליעזר מנחם גרוסמן שליט"א

לעילוי נשמת הוריו
הרה"ח ר' יהודה אריה ב"ר אברהם חיים ז"ל
נלב"ע ב"ב תשרי ה'תשל"ו

וזוגתו מרת יוכבד ב"ר פסח ע"ה
נלב"ע ב"א תמוז ה'תש"נ
ת.נ.צ.ב.ה.

זכות האדרת דבריו הק' של רבינו הגדול מאורן של ישראל מרן בעל הספה"ק
ישמח ישראל זצוקלה"ה ז"ע א. יעמוד ליכותו להצלחה בכל הענינים אבי"ר

לעילוי נשמת

זקני הרה"ח ר' מאיר דב ב"ר שמעון יצחק ז"ל רבניצר
נלב"ע י"א אדר
א"מ הרה"ח ר' בנימין ב"ר מאיר דב ז"ל רבניצר
נלב"ע ז' תשרי תשפ"א
א"מ האה"ח מרת בריינדל ב"ר אברהם ז"ל רבניצר
נלב"ע כ"ג כסלו תשנ"ה
מו"ח הרה"ח ר' נתן נטע ב"ר שמעיה ז"ל שושיצקי
נלב"ע ט"ו מרחשון תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.

